

บทที่ 4

การวิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารของรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย”

ในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารของรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ในส่วนของกลยุทธ์เกี่ยวกับการคัดเลือกเนื้อหา การคัดเลือกรูปแบบการนำเสนอ ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการคัดเลือกเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของทีมงานผู้ผลิต ดังปรากฏเป็นภาพรวมของรายการที่นำเสนออยู่ในปัจจุบัน

ความเป็นมาและลักษณะของรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย”

รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” เป็นรายการสารคดีส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ความยาวประมาณ 2 นาที เป็นรายการที่แทรกอยู่ในช่วงเวลาของการนำเสนอข่าวภาคค่ำ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 โดยออกอากาศเป็นประจำทุกวัน ตั้งแต่วันจันทร์-วันศุกร์ เริ่มออกอากาศตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2537 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน(ในปี พ.ศ. 2539 ได้เปลี่ยนแปลงวันออกอากาศ เนื่องจากการปรับเปลี่ยนผังรายการของทางสถานี คือ ออกอากาศทุกวันจันทร์, อังคาร, และวันพุธ แต่ช่วงเวลาในการออกอากาศยังคงเดิม

รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ได้ถือกำเนิดขึ้น เนื่องจากการที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(สวช.) ได้ขอความร่วมมือมายังสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ให้ดำเนินการผลิตข่าว หรือสารคดีทางวัฒนธรรมเพื่อสนับสนุนโครงการปีสิบสามวัฒนธรรมไทยของรัฐบาลโดย สวช. สนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการให้ ททบ.5 โดยในปี 2537 ได้ใช้งบประมาณสนับสนุนหนึ่งล้านบาทต่อ 90 ตอน ในปี 2538 ใช้งบประมาณเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นสองล้านบาทต่อ 90 ตอน หรือ 100 ตอน ในปี 2539 เพิ่มงบประมาณเป็นสามล้านบาท ต่อ 115 ตอน โดย สวช. ได้กำหนดเงื่อนไขไว้คือ ต้องผลิตรายการออกอากาศในช่วงการนำเสนอข่าวภาคค่ำ ความยาวไม่ต่ำกว่า 1 นาที โดยให้รายการแทรกอยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่งของข่าว

เป็นประจำทุกวัน หรือวันเว้นวัน และให้เนื้อหาที่นำเสนออยู่นั้นอยู่ในขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมทั้ง 11 ประการ ตามที่ สวช. กำหนดไว้ดังนี้คือ

1. สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
2. วิถีครอบครัวและชุมชนไทย
3. ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย
4. ภาษาไทย
5. ระเบียบ วินัย
6. ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม
7. การแต่งกายแบบไทย
8. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย
9. ศิลปกรรมไทย
10. วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว
11. วัฒนธรรมกับการพัฒนา

วัตถุประสงค์ของรายการ

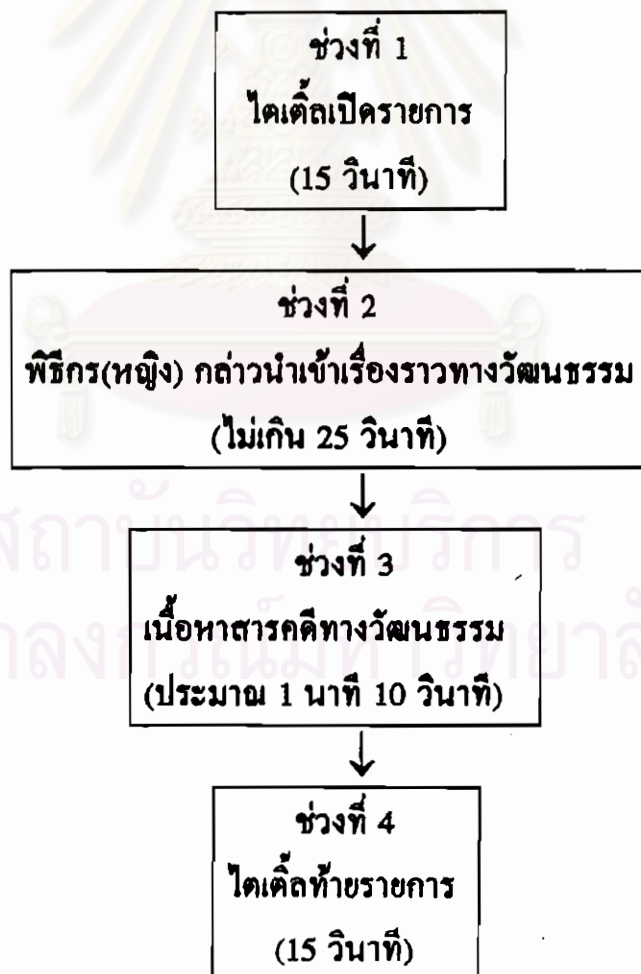
รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” เป็นรายการที่ไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการผลิตไว้อย่างชัดเจนมากนัก แต่ก็ระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในหนังสือรายงาน โครงการผลิตสารคดีทางวัฒนธรรม จากแผนกผลิตรายการ(ซึ่งปัจจุบันคือศูนย์ผลิตรายการ) ถึงผู้บริหารของสถานีในปี พ.ศ. 2537 ว่า รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทยได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมของรัฐบาล” แต่สำหรับวัตถุประสงค์ในการผลิตรายการของทีมงานผู้ผลิตของสถานีที่ได้ตั้งไว้ คือ การนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ และที่สำคัญต้องจรรโลงศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะเสื่อมสูญ เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้มีโอกาสได้รับรู้ และเพื่อให้ทุกคนมีความรับผิดชอบ และตระหนักถึงคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมไทยอันเป็นมรดกของชาติ

กลุ่มเป้าหมายของรายการ

ได้แก่ประชาชนทั่วไป อายุประมาณ 15-60 ปี ในทุกสาขาอาชีพ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยทุกคน จึงเป็นเรื่องที่ประชาชนทุกคนควรตระหนักและเห็นความสำคัญ

รูปแบบรายการ

รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” เป็นสารคดีต้นทางวัฒนธรรม ความยาวประมาณ 2 นาที มีรูปแบบดังนี้

ขั้นตอนของกระบวนการผลิต รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย”

การผลิตรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” นั้นจะประกอบด้วยกระบวนการผลิต 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ขั้นตอนก่อนการผลิต(pre-production) ขั้นตอนดำเนินการผลิต (production) และขั้นหลังการผลิต(post-production) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนก่อนการผลิต แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1.1 ขั้นวางแผนการผลิต

เป็นขั้นตอนของการประชุมเจ้าหน้าที่ของแผนกผลิตรายการ (ปัจจุบัน (2539) เปลี่ยนเป็นศูนย์ผลิตรายการ) เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของรายการ ชื่อรายการ รูปแบบรายการ และคัดเลือกทีมงานผู้ผลิต สำหรับทีมงานผู้ผลิตรายการนั้น หัวหน้าแผนกผลิตรายการจะเป็นผู้คัดเลือก ซึ่งจะประกอบไปด้วย

(1) เจ้าหน้าที่ควบคุมการผลิต : ซึ่งเป็นหัวหน้างาน 1 คน มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ และควบคุมความต่อเนื่องในการออกอากาศของรายการ รวมทั้งประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตรายการทุกขั้นตอน นอกจากนี้ ยังมีส่วนในการตัดสินใจคัดเลือกเนื้อหา ที่จะนำเสนอผ่านรายการในแต่ละตอน ก่อนที่จะนำเสนอให้หัวหน้าแผนกผลิตรายการพิจารณาต่อไป

(2) เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต : ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่หลักในการผลิตรายการมีจำนวน 3 คน มีหน้าที่ในการคัดเลือกและเก็บรวบรวมข้อมูล เขียนบทสารคดี ควบคุมทีมงานในระหว่างออกไปบันทึกเทปนอกสถานที่ และดำเนินการผลิตรายการทุกขั้นตอนจนกระทั่งเสร็จสิ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต รวมทั้งมีหน้าที่โดยตรงในการประสานงานกับหน่วยงาน หรือสถานที่ที่ต้องการจะไปบันทึกเรื่องราวทางวัฒนธรรม เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต จะทำงานประสานกับเจ้าหน้าที่ควบคุมการผลิตตลอดเวลาในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการ

สำหรับเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตหลักทั้ง 3 คนนั้น จะมีการวางแผนงานกันในส่วนต่าง ๆ ต่อไปนี้

- การจัดทีมงานออกไปบันทึกเทป ในภาวะปกติจะแบ่งทีมงานผลิตออกเป็น 3 ทีม โดยแต่ละทีมผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันออกไปบันทึกเทปตามลำดับ ซึ่งใน

การออกไปบันทึกเทปของแต่ละทีมในแต่ละครั้งนั้น ถ้าเป็นการบันทึกเทปในเขต กรุงเทพมหานคร จะใช้เวลา 1 วัน ซึ่งจะผลิตรายการได้ประมาณ 3-4 ตอน และถ้าออกไปถ่ายทำต่างจังหวัด แต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 3-4 วัน ซึ่งจะผลิตรายการได้ประมาณ 7-8 ตอน ในกรณีที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตของทีมใดทีมหนึ่งติดภารกิจอื่น ๆ ไม่สามารถออกไปผลิตรายการปกติได้ ทีมงานผลิตที่เหลืออีก 2 ทีม ก็จะผลิตเปลี่ยนกันออกไปแทน

- การกำหนดหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหา ซึ่งโดยทั่วไปใช้เกณฑ์ในการพิจารณาอยู่ 3 ประการคือ

(1) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยที่หาชมได้ยากหรือใกล้จะสูญหายไปจากสังคมไทย

(2) เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังได้รับความสนใจจากประชาชนหรือเป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมไทยขณะนั้น เพื่อให้การนำเสนอเรื่องราวทันต่อเหตุการณ์

(3) การนำเสนอเรื่องราวใกล้ตัวที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่งดงามควรค่าแก่การที่คนไทยจะปฏิบัติและสืบทอดต่อไป

- การวางแผนเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ผลิตสารคดี จะมีการประชุมกันในช่วงเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตและเจ้าหน้าที่ควบคุมการผลิตประมาณเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อประชุมกันว่าในแต่ละเดือนจะมีเหตุการณ์อะไรที่น่าสนใจบ้าง เพื่อแบ่งงานกันทำโดยเจ้าหน้าที่ควบคุมการผลิต จะเป็นผู้แจกจ่ายงานให้เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตในแต่ละทีมไปดำเนินการ แต่ถ้ายังไม่มีเหตุการณ์สำคัญในเดือนนั้น ๆ เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตแต่ละคนจะเป็นผู้เสนอเรื่องราวที่น่าสนใจตามที่แต่ละคนได้ไปศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นที่ทีมงานได้กำหนดไว้ เพื่อจะผลิตเป็นรายการการออกอากาศในเดือนนั้น ๆ โดยในระยะแรกของการผลิตรายการ ทีมงานผลิตจะเน้นแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากมีข้อจำกัดในงบประมาณการผลิต หลังจากนั้นในปีต่อมา เมื่อทาง สวช. ได้เพิ่มงบประมาณสนับสนุนการผลิตรายการ ทีมงานจึงกระจายแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมไปยังต่างจังหวัดมากขึ้น ในด้านการแบ่งข้อมูลระหว่างเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตด้วยกัน

นั้น ไม่มีการกำหนดไว้อย่างเด่นชัด เพียงแต่เจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิตของแต่ละทีม ไปค้นหาว่าข้อมูลให้ตรงกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการเลือกเนื้อหา แล้วนำขึ้นเสนอ หัวหน้าแผนกผลิตรายการ เมื่อได้รับอนุญาตให้ผลิตออกอากาศได้ ก็สามารถปฏิบัติงาน ได้ทันที

(3) เจ้าหน้าที่ตัดต่อ : มีหน้าที่ในการตัดต่อลำดับภาพตามบทหรือ สคริปท์ที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิตได้วางแผนไว้ สำหรับเจ้าหน้าที่ตัดต่อ มิได้ระบุ ไว้เป็นทีมงานผลิตรายการโดยตรง เพราะมีการจัดเป็นเวรประจำวัน ซึ่งหากมีการตัดต่อ รายการวันใด เวรประจำวันนั้นจะเป็นผู้รับผิดชอบในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ สร้างสรรคการผลิตเพื่อตัดต่อรายการให้เสร็จสมบูรณ์ เพื่อออกอากาศต่อไป

(4) เจ้าหน้าที่กราฟฟิก : มีหน้าที่ในการออกแบบตัวอักษรทุกตัวที่ ปรากฏในรายการ รวมทั้งออกแบบไตเติลเปิดรายการและไตเติลท้ายรายการที่ออก อากาศเป็นประจำในรายการ สำหรับเจ้าหน้าที่กราฟฟิคนั้นมิได้มีการระบุตัวบุคคลไว้ อย่างแน่นอนท ให้เป็นทีมงานผลิตรายการโดยเฉพาะ แต่จะจัดเป็นเวรประจำในแต่ละ วันเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ตัดต่อ

(5) สำหรับเจ้าหน้าที่ในส่วนอื่น ๆ : เช่น เจ้าหน้าที่กล้อง เจ้าหน้าที่แสง เจ้าหน้าที่เทคนิค พลขับ ฯลฯ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่สังกัดในแผนกอื่น ๆ เป็นหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่ควบคุมการผลิต ในการประสานกับแผนกต่าง ๆ เพื่อขอความสนับสนุน เจ้าหน้าที่ และเครื่องมืออุปกรณ์ ในการออกไปบันทึกเทปทั้งในและนอกสถานที่ ซึ่งจะ จัดเป็นเวรประจำวันเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่าการผลิตรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรม ไทย” ไม่มีทีมงานที่กำหนดตัวบุคคลอย่างเฉพาะเจาะจง

1.2 ขั้นตอนการผลิต

เป็นขั้นเตรียมงานก่อนที่จะออกไปดำเนินการผลิต ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นแรก เจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิต ซึ่งมีหน้าที่ในการเขียนบทและ ออกไปดำเนินการผลิต จะเป็นผู้ค้นหาและรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมที่คิดว่าเป็น เรื่องที่น่าสนใจ ซึ่งอาจได้มาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, หนังสือนิตยที่เป็นแหล่งรวบรวมงานศิลปวัฒนธรรม, ข่าวประชาสัมพันธ์

จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ขอความร่วมมือมายังสถานี หรือจากเหตุการณ์ทางสังคมที่กำลังได้รับความสนใจจากประชาชน ฯลฯ มาใช้เป็นข้อมูลเพื่อนำมาพิจารณาคัดเลือกเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่คิดว่าเป็นเรื่องที่เหมาะสม แก่การนำมาเสนอผ่านรายการตามเกณฑ์การคัดเลือกเนื้อหาที่ได้มีการประชุมตกลง ระหว่างทีมงานเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต ในการค้นคว้าหาข้อมูลในแต่ละตอนจะใช้เวลาประมาณ 2-3 วัน แต่ถ้าเป็นเรื่องราวที่ข้อมูลค่อนข้างหายากก็อาจใช้เวลาถึง 1 หรือ 2 อาทิตย์กว่าจะได้ข้อมูลครบตามที่ต้องการ

ขั้นที่สอง หลังจากทีเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตได้รวบรวมข้อมูลมาแล้ว ก็จะทำการคัดเลือกเรื่องราวที่น่าสนใจ เพื่อนำเสนอต่อเจ้าหน้าที่ควบคุมการผลิต ครั้งละ 4-5 เรื่อง เมื่อเจ้าหน้าที่ควบคุมการผลิตพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ ที่จะผลิตเป็นรายการออกอากาศได้ จึงนำหัวข้อเรื่องขึ้นเสนอต่อหัวหน้าแผนกผลิตรายการ(ปัจจุบันคือหัวหน้าศูนย์ผลิตรายการ)อีกครั้งหนึ่ง และเมื่อหัวหน้าแผนกผลิตรายการอนุมัติให้หัวข้อเรื่องผ่านแล้ว เจ้าหน้าที่ควบคุมการผลิตจะประสานไปยังเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตให้ดำเนินการผลิตรายการต่อไป ซึ่งขั้นตอนนี้ใช้เวลาประมาณ 1 วัน

ขั้นที่สาม เป็นขั้นตอนของการจองคิวบันทึกเทปและการประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกไปผลิตรายการ หลังจากทีเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตได้ประสานงานกับหน่วยงานหรือสถานที่ เพื่อนัดหมายวัน เวลาที่จะไปบันทึกเทปเรียบร้อยแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการเตรียมทีมงานของสถานีเพื่อออกไปบันทึกเทปตามวัน เวลาที่กำหนด ซึ่งจะต้องประสานกับส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ฝ่ายเทคนิคจะเป็นฝ่ายให้การสนับสนุนเจ้าหน้าที่เทคนิค และเครื่องมือ อุปกรณ์ส่วนใหญ่ที่ใช้สำหรับการบันทึกเทปทั้งในและนอกสถานที่ เช่น กล้อง ขาดัง กล้อง มอนิเตอร์ แบตเตอรี่ ไมโครโฟน ฯลฯ

- แผนกปฏิบัติการออกอากาศ จะเป็นแผนกที่ให้การสนับสนุนเจ้าหน้าที่และเครื่องมือ อุปกรณ์บางส่วนที่ใช้สำหรับการบันทึกเทป เช่น เจ้าหน้าที่กล้อง เจ้าหน้าที่แสง และอุปกรณ์ไฟฟ้า เพื่อใช้สำหรับจัดแสงขณะถ่ายทำสารคดี

- แผนกขนส่ง มีหน้าที่ให้การสนับสนุนพลขับและรถสำหรับการออกไปเก็บรวบรวมข้อมูล และบันทึกเทปสารคดีทั้งในและนอกสถานที่

- ผู้นำเสนอรายการ เจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิต จะปรึกษาหารือกับผู้นำเสนอรายการ เพื่อการจัดเตรียมชุดและเครื่องแต่งกายให้สอดคล้องกับเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่ต้องการนำเสนอในแต่ละตอน ก่อนออกไปดำเนินการผลิต รวมทั้งให้บทเปิดรายการแก่ผู้นำเสนอรายการ เพื่อนำไปซักซ้อมก่อนถึงวันบันทึกเทปจริง

ขั้นที่สี่ การสำรวจสถานที่ก่อนออกไปบันทึกเทป ในการถ่ายทำสารคดีแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะบันทึกเทปได้ประมาณ 2 ตอน เจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิตจะเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงาน หรือสถานที่ที่จะไปบันทึกเทปเพื่อนัดหมายวันเวลาที่จะไปถ่ายทำให้นั่นเอง บางครั้งมีความจำเป็นต้องไปสำรวจสถานที่ก่อนออกไปลงมือปฏิบัติงานจริง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกในการประสานงานและวางแผนการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการออกไปบันทึกเทป กับทีมงานของสถานีได้อย่างถูกต้อง รวมถึงการวางแผนในการเขียนสคริปท์ และการกำหนดภาพก่อนออกไปปฏิบัติงานจริงของเจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิต จะได้ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงอีกด้วย

อย่างไรก็ตามการสำรวจสถานที่ก็แล้วแต่ความเหมาะสมของเนื้อหาที่จะทำ รวมทั้งระยะเวลาในการเดินทางของสถานที่ที่จะไปถ่ายทำด้วย ส่วนใหญ่ถ้าเป็นแหล่งข้อมูลในกรุงเทพ หรือปริมณฑล จะได้ไปสำรวจข้อมูลก่อนไปถ่ายทำจริง แต่ถ้าเป็นต่างจังหวัดจะไม่ค่อยได้ไป เนื่องจากเป็นระบบราชการ การออกต่างจังหวัดต้องทำเรื่องขอเดินทาง ซึ่งต้องใช้เวลาเดินเรื่อง 1-2 วัน ทำให้เสียเวลา และยังคงมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางอีกด้วย

ขั้นที่ห้า เป็นขั้นตอนของการเตรียมบทสารคดีก่อนออกไปบันทึกเทป ในขั้นตอนนี้จะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิต ที่เป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตสารคดีตอนนั้น ๆ จะต้องเตรียมบทสารคดีอย่างคร่าว ๆ ตามข้อมูลที่ได้อันคว่ำรวบรวมมา สิ่งที่ต้องเตรียมเขียน ได้แก่ บทเปิดรายการที่จะให้ผู้นำเสนอรายการ(พิธีกร) กล่าวนำเข้าเรื่องราวของสารคดี และสคริปท์ในส่วนของเนื้อหาสารคดีอย่างคร่าว ๆ รวมทั้งการกำหนดภาพที่ต้องการบันทึกเทปไว้ล่วงหน้า แต่จะไม่มีกำหนดมุมกล้องของภาพอย่างละเอียดมากนัก เพราะต้องอาศัยการพิจารณาจากสถานที่จริงก่อน อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม การเตรียมวางแผนสคริปต์ไว้ก่อนออกไปปฏิบัติงานจริง จะเป็นประโยชน์ต่อการอธิบายให้ผู้ร่วมงานเกิดความเข้าใจ และเป็นแนวทางในการทำงานให้กับเจ้าหน้าที่ส่วนต่าง ๆ ที่ออกไปบันทึกเทปด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่กล้องซึ่งต้องทำงานประสานกับเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตอยู่ตลอดเวลา

จากการที่ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการนั้น พบว่าเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตส่วนใหญ่จะดำเนินการในขั้นตอนก่อนออกไปผลิตครบทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเฉพาะการบันทึกเทปในเขตกรุงเทพมหานคร ยกเว้นในกรณีที่ออกไปบันทึกเทปต่างจังหวัด เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตส่วนใหญ่ จะไม่ได้สำรวจสถานที่จริงก่อนไปถ่ายทำ เนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเดินทาง สำหรับระยะเวลาในการเตรียมข้อมูลและประสานงานในขั้นตอนการผลิตนั้น ถ้าเป็นการบันทึกเทปในเขตกรุงเทพมหานครในแต่ละครั้งจะใช้เวลาเตรียมการประมาณ 3 วัน หากออกไปบันทึกเทปต่างจังหวัดจะใช้เวลาเตรียมการประมาณ 8-10 วัน

2. ขั้นตอนการผลิต

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการลงมือผลิตรายการ ตามบทสารคดีที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตได้เตรียมไว้ ซึ่งจะประกอบไปด้วยการเดินทางและการเคลื่อนย้ายทีมงานถ่ายทำ การติดตั้งอุปกรณ์การถ่ายทำ การเลือกมุมกล้อง การบันทึกภาพและเสียง ซึ่งรวมถึงการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลด้วย ขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยความพร้อมของทีมงานมากที่สุด ในการผลิตรายการ "เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย" ส่วนใหญ่เป็นการบันทึกเทปนอกสถานที่ โดยใช้ทีมงานถ่ายทำไม่เกิน 10 คน ซึ่งเรียกกันว่าการใช้ชุดเล็กในการถ่ายทำ ทีมงานจะประกอบไปด้วย

1. เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต	1 คน	ซึ่งเป็นผู้ควบคุมทีมถ่ายทำสารคดี
2. เจ้าหน้าที่พิธีกร	1 คน	
3. เจ้าหน้าที่กล้อง	1 คน	
4. เจ้าหน้าที่แสง	1 คน	
5. เจ้าหน้าที่ตัดต่อ	1 คน	
6. เจ้าหน้าที่เทคนิค	2 คน	
7. พลับ	1 คน	

ทีมงานของชุดเล็กที่ออกไปบันทึกเทปแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะถ่ายทำไม่เกิน 1 วัน มีทีมงานทั้งหมด 8 คน ถ่ายทำครั้งละไม่เกิน 3-4 ตอน ยกเว้นในบางกรณีที่มีการบันทึกเทปสารคดีหลายตอน ทีมถ่ายทำชุดเล็กอาจจะมีเจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิตถึง 2 คน

ในขั้นดำเนินการผลิต ก่อนที่ทีมถ่ายทำของสถานีจะไปถึงสถานที่ที่จะทำการบันทึกเทปนั้น เจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิตจะอธิบายโครงร่างสคริปท์ที่เขียนขึ้นมาอย่างคร่าว ๆ ให้กับเจ้าหน้าที่ทุกคนในทีมงานได้ทราบว่า จะถ่ายทำสารคดีตอนอะไร และต้องการให้ภาพออกมาในลักษณะใด จากนั้นเจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิตจะมอบบทเปิดรายการให้กับผู้นำเสนอรายการ(พิธีกร)ได้เตรียมท่องไว้ก่อนที่จะทำการบันทึกเทป ซึ่งบทกล่าวนำเข้าเนื้อหาของรายการของพิธีกรนี้ เจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิตอาจจะแจกไว้ให้ผู้นำเสนอรายการล่วงหน้าก่อนวันออกไปบันทึกเทปก็ได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากรายการมีพิธีกรนำเสนอรายการเพียงคนเดียว ในกรณีที่พิธีกรติดงานถ่ายทอดสด หรือรายการพิเศษของสถานี หรือพิธีกรเกิดป่วยอย่างกะทันหัน ไม่สามารถออกไปบันทึกเทปได้ ทีมงานผู้ผลิตได้แก้ปัญหาด้วยการบันทึกเทปรายการสำรองล่วงหน้าไว้หลาย ๆ ตอน เพื่อให้รายการได้มีออกอากาศอย่างต่อเนื่องในกรณีเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว

และเมื่อทีมงานได้ไปถึงสถานที่ถ่ายทำแล้ว ก่อนลงมือบันทึกเทปเจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิตจะไปสำรวจบริเวณสถานที่ถ่ายทำโดยรอบ เพื่อกำหนดมุมกล้องที่จะทำการบันทึกภาพเรียงลำดับก่อน-หลัง และเมื่อได้กำหนดจุดที่จะเก็บภาพแน่นอนแล้ว เจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิตจะประสานกับเจ้าหน้าที่กล้อง เจ้าหน้าที่แสง และเจ้าหน้าที่เทคนิค เพื่อเตรียมติดตั้งอุปกรณ์เพื่อดำเนินการบันทึกเทปต่อไป

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิต ในขั้นดำเนินการผลิตนี้ การทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่สร้างสรรคการผลิต กับเจ้าหน้าที่ส่วนต่าง ๆ ในทีมงาน ส่วนใหญ่จะดำเนินไปด้วยดี เนื่องจากมีความสนิทสนมคุ้นเคยและมีโอกาสร่วมงานบันทึกเทปรายการอื่น ๆ ของสถานีด้วยกันบ่อยครั้ง

3. **ชั้นหลังการผลิต**

ขั้นตอนหลังการผลิตรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” นั้นมีขั้นตอนต่าง ๆ เรียงตามลำดับก่อน-หลัง จนกระทั่งรายการออกอากาศตามวัน เวลาที่กำหนดดังต่อไปนี้

ขั้นแรก เป็นขั้นตอนของกระบวนการแก้ไขและตรวจสอบบทสารคดี หลังจากที่ได้ทำการบันทึกเทปสารคดีในแต่ละตอนเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตจะนำเทปที่ไปบันทึกมาตรวจสอบความเรียบร้อย และเพื่อให้ทราบถึงลักษณะของภาพที่ได้จากการถ่ายทำ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยให้เขียนบทสมบูรณ์ขึ้นและสอดคล้องกับภาพที่มีอยู่

หลังจากเขียนบทเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตจะนำเสนอต่อหัวหน้าแผนกผลิตรายการ(ปัจจุบัน(2539)คือหัวหน้าศูนย์ผลิตรายการ) เพื่อทำการพิจารณาตรวจสอบแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้น ก่อนนำไปผลิตรายการ ในบางกรณีการตรวจสอบแก้ไขบางท่อนเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ควบคุมการผลิต ในกรณีที่หัวหน้าแผนกผลิตรายการคิดภารกิจ หรือในกรณีที่สารคดีตอนนั้นต้องออกอากาศอย่างเร่งด่วน

ขั้นที่สอง เป็นขั้นตอนของการลงเสียงบรรยายเนื้อหาของสารคดี หลังจากทีบทหรือสคริปต์ของเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต ได้รับอนุมัติให้ผลิตออกอากาศได้ เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตจะนำบทสารคดีไปให้ผู้นำเสนอรายการ(พิธีกร)บันทึกเสียงบรรยาย เพื่อนำเสียงบรรยายไปทำการตัดต่อกับภาพที่ได้ไปบันทึกเทปไว้ในแต่ละตอน การบันทึกเสียงบรรยายจะทำโดยเจ้าหน้าที่เทคนิค ซึ่งเป็นผู้ดูแลและเตรียมอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกเสียง ส่วนเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตจะเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องในการอ่านบทบรรยายเนื้อหาสารคดีของผู้นำเสนอรายการ การบันทึกเสียงบรรยายจะบันทึกไว้อย่างน้อย 2-3 ครั้ง เพื่อให้เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตสามารถเลือกเอาครั้งที่อ่านดีที่สุด เพื่อนำไปใช้ในการตัดต่อภาพ

ขั้นที่สาม เป็นขั้นตอนของการตัดต่อลำดับภาพ ในขั้นตอนนี้เป็นการนำเทปทั้งหมดที่ได้บันทึกทั้งภาพและเสียงไว้ในภาชนะการถ่ายทำสารคดีในแต่ละตอน มาตัดต่อเรียงลำดับเหตุการณ์ หรือตัดส่วนที่ไม่ต้องการใช้ออกไป ไม่ว่าจะ เป็นภาพหรือเสียงก็ตาม เพื่อให้ได้ภาพที่สวยงามสมบูรณ์ถูกต้องตามบท(script) ที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตได้วางแผนไว้มากที่สุด และที่สำคัญจะต้องตัดต่อภาพให้กระชับและสามารถให้ผู้รับสารเข้าใจภายในเวลาที่กำหนดด้วย ในขั้นตอนนี้ เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตจะต้องทำงานประสานกับเจ้าหน้าที่ตัดต่อ เพื่อกำหนดภาพที่จะตัดต่อออกมาให้ได้ตามสคริปต์ที่วางไว้ ซึ่งในความคิดเห็นของผู้วิจัย เจ้าหน้าที่ตัดต่อส่วนใหญ่มีความตั้งใจ และมีความพยายามที่จะให้ผลงานออกมาสมบูรณ์และสวยงาม เพื่อให้ได้รับคำชมจากเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต

ขั้นที่สี่ เป็นขั้นตอนของการลงเสียงเพลงประกอบสารคดี หลังจากที่ได้ผ่านขั้นตอนการตัดต่อเทปเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตจะนำเทปที่ตัดต่อภาพเสร็จแล้ว ไปลงเสียงเพลงประกอบในส่วนที่เป็นเนื้อหาของสารคดี การลงเสียงเพลงเป็นการทำงานประสานกันระหว่างเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต กับเจ้าหน้าที่เทคนิคในการเลือกเพลงประกอบให้สอดคล้องกับเนื้อหาของสารคดีเพื่อให้มีความน่าสนใจมากขึ้น

ขั้นที่ห้า เป็นขั้นตอนของการส่งเทปตรวจรายการหลังจากที่ได้ผลิตรายการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่รายการจะออกอากาศตามวันเวลาที่กำหนด จะต้องนำเทปไปส่งตรวจยังฝ่ายตรวจรายการของทางสถานีเสียก่อน ในขั้นตอนนี้เจ้าหน้าที่ตรวจรายการของสถานีจะเป็นผู้ตรวจสอบรายการ หากไม่พบว่ามีข้อผิดพลาดแต่อย่างใด ก็จะอนุญาตให้ออกอากาศได้

ส่วนในกรณีที่พบว่ามีข้อผิดพลาด ฝ่ายตรวจรายการจะแนบใบสั่งแก้ไข มากับเทปที่มีปัญหา โดยจะระบุถึงรายละเอียดที่จะต้องแก้ไขอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำไปแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว

การวิเคราะห์กลยุทธ์เกี่ยวกับ“การคัดเลือกเนื้อหา”(Message Strategies)

การวิเคราะห์กลยุทธ์การคัดเลือกเนื้อหาของรายการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ส่วนต่างดังนี้

1) การวิเคราะห์ประเภทและความซุติธรรมในการคัดเลือกเนื้อหาที่นำ

เสนอ

2) การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา

3) การวิเคราะห์พิธีกรผู้นำเสนอเนื้อหา

4) การวิเคราะห์องค์ประกอบด้านเทคนิคของรายการ

1) การวิเคราะห์ประเภทและความซุติธรรมในการคัดเลือกเนื้อหาที่

นำเสนอ

(ก) การวิเคราะห์ประเภทของเนื้อหา

จากการวิเคราะห์จำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งได้แก่ เทปบันทึกภาพ รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” จำนวนทั้งสิ้น 328 ตอน นั้น สามารถเรียงลำดับ ขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรม ที่ทีมงานผู้ผลิตเลือกนำเสนอผ่านรายการจากมากไป น้อย ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 ประเภทของเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่นำเสนอในรายการ

ประเภทของเนื้อหาทางวัฒนธรรม	จำนวนตอน
1. ขอบข่ายเนื้อหาที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย	183
2. ขอบข่ายเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปกรรมไทย	46
3. สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	34
4. วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว	22
5. การแต่งกายแบบไทย	18
6. ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย	12
7. วิถีครอบครัวและชุมชนไทย	6
8. ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรม	5
9. วัฒนธรรมกับการพัฒนา	2
10. ภาษาไทย	-
11. ระเบียบ วินัย	-

จากการจัดประเภทของขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรม ที่นำเสนอผ่านรายการ“เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” พบว่า

(1) เนื้อหาที่นำเสนอในรายการยังไม่ครอบคลุมขอบข่ายเนื้อหาทั้ง 11 ประการ ตามที่ สวช. กำหนด โดยขาดการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภาษาไทย และระเบียบวินัย

(2) ประเภทของเนื้อหาทางวัฒนธรรม ที่ทีมงานผู้ผลิตเลือกนำเสนอมากที่สุด ได้แก่ ขอบข่ายเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย รองลงมาได้แก่ ขอบข่ายเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยและขอบข่ายเนื้อหาเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ตามลำดับ

การที่ทีมงานผู้ผลิตเลือกนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทยมากที่สุด อาจเป็นเพราะเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้

(1) เรื่องวิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย กำลังอยู่ในความสนใจของสังคมในปัจจุบัน เพราะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดที่เกิดจากการคิดค้น ฝีมือ และความมีใจรักในงานศิลปะ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของคนไทย

(2) วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องรูปธรรม ที่สามารถสื่อความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจได้โดยง่าย

(3) ทีมงานผู้ผลิตมีความถนัดในการนำเสนอ เพราะสามารถสื่อความหมายทางวัฒนธรรมได้ง่ายกว่าในมิติที่เป็นนามธรรม

(4) เรื่องอื่น ๆ เช่น ภาษาไทยหรือระเบียบวินัย สามารถสอดแทรกไปกับการนำเสนอเนื้อหาเรื่องอื่น ๆ ได้อย่างกลมกลืนอยู่แล้ว โดยไม่ต้องแยกออกมาเป็นตอน ๆ อย่างชัดเจน

(5) เรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยประเภทอื่น ๆ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย การแต่งกายแบบไทย ศิลปกรรมไทย มีการนำเสนอในรายการอื่น ๆ มากแล้ว

สำหรับเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปกรรมไทยนั้น นำเสนอมากเป็นอันดับสอง อาจเป็นเพราะ

(1) เป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้ผู้รับสารเห็นจุดเด่นของเอกลักษณ์ทางศิลปไทย ซึ่งเป็นรูปธรรมที่สามารถอธิบาย และบ่งบอกถึงความเป็นไทยได้ง่าย และชัดเจนที่สุด

(2) งานศิลปกรรมในแต่ละยุคสมัย จะช่วยเป็นกระบอกเสียงที่สะท้อนให้ผู้ชมได้ทราบถึงเรื่องราว การดำเนินชีวิต และความเป็นไปของผู้คนในยุคที่เป็นผู้สร้างสรรค์งานศิลปกรรมชิ้นนั้น ๆ ได้อีกแง่มุมหนึ่งด้วย

(3) การนำผู้ชมไปชมสถานที่หรือสิ่งก่อสร้างที่มีความงดงาม จะช่วยให้ผู้ชมมีประสบการณ์ชีวิตที่กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม ทำให้เกิดความเพลิดเพลินไปพร้อมๆ กับการได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะการก่อสร้างไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะทำใหัรายการมีความน่าสนใจมากขึ้น

ในส่วนเนื้อหาที่นำเสนอมากเป็นลำดับที่สาม ซึ่งได้แก่ เนื้อหาทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับ **สถาบันชาติ ศาสนา กษัตริย์**

ที่เป็นเช่นนี้ สามารถอธิบายได้ว่า ช่วงปีรณรงค์-สืบสานวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีระยะเวลาดั้งแต่ปี พ.ศ. 2537-พ.ศ. 2540 นั้น เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยมีเหตุการณ์ทางสังคมที่มีความสำคัญต่อคนไทยทั่วประเทศ คือ เป็นช่วงของรายการเฉลิมฉลองปีกาญจนาภิเษกซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ซึ่งตรงกับปี พ.ศ. 2539 การคัดเลือกเนื้อหาของทีมงานผู้ผลิต จึงมุ่งเน้นไปที่เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสปีกาญจนาภิเษก โบราณราชประเพณีที่เกี่ยวข้องกับองค์พระมหากษัตริย์ และเรื่องราวอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ช้างเผือกคู่พระบารมี พระราชลัญจกรประจำรัชกาลต่าง ๆ เครื่องเบญจกุธภัณฑ์ เป็นต้น

ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์สังคมในปัจจุบันและเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในแง่มุมอื่น ๆ ที่ยังไม่เคยได้รับทราบมาก่อน

(ข) การวิเคราะห์ความยุติธรรมของเนื้อหา

ในส่วนของกลยุทธ์การคัดเลือกเนื้อหาทางวัฒนธรรม ที่นำมาเสนอในรายการ เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการทำงานด้าน **วัฒนธรรม** เกี่ยวกับความยุติธรรมในการนำเสนอรายการ (Equity or Equality) ซึ่งเป็นการพิจารณาความหลากหลายในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมของรายการ ว่าได้เปิดโอกาสให้วัฒนธรรมของทุกภูมิภาคของประเทศได้นำเสนออย่างเท่าเทียมกันหรือไม่

จากการวิเคราะห์ พบว่าการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมของรายการครอบคลุมภูมิภาคต่าง ๆ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

ตารางที่ 2 ความครอบคลุมของการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมของรายการ

ภาค	จำนวนตอน
กลาง(เฉพาะกรุงเทพมหานคร)	230
กลาง(ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)	36
เหนือ	25
ใต้	16
ตะวันออก	15
ตะวันออกเฉียงเหนือ	6

ผลจากตารางที่ 2 แสดงว่า ทีมงานผู้ผลิตรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ได้เลือกนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานครมากที่สุด ซึ่งมีจำนวนถึง 230 ตอน อันดับที่สอง ได้แก่ การนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) จำนวน 36 ตอน อันดับที่สาม ได้แก่ ภาคเหนือ จำนวน 25 ตอน อันดับที่สี่ ได้แก่ ภาคใต้ จำนวน 16 ตอน อันดับที่ห้า ได้แก่ ภาคตะวันออก จำนวน 15 ตอน อันดับที่สุดท้าย ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 6 ตอน

จากผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ในการนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมผ่านรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” นั้น ถึงแม้จะครอบคลุมภูมิภาคส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ยังคงขาดการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชนทางภาคตะวันตกของประเทศ นอกจากนี้ สัดส่วนของเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่นำเสนอในแต่ละภูมิภาคก็มีจำนวนแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวทางวัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งข้อมูลที่ทีมงานผู้ผลิตได้เลือกนำเสนอผ่านรายการมากที่สุด ซึ่งมีจำนวนถึง 3 ใน 4 ของเรื่องราวทางวัฒนธรรมทั้งหมดที่นำเสนอในรายการ

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การนำเสนอรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ยังไม่ได้มีการกระจายการนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศอย่างเท่าเทียมกัน ยังเน้นการนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมจากส่วนกลางมากกว่าส่วนท้องถิ่น

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่ามีปัจจัยต่าง ๆ อยู่หลายประการที่เข้ามามีส่วนกำหนดในการคัดเลือกเนื้อหาสารคดี เช่น

(1) เวลาในการผลิตรายการ เนื่องจากรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” เป็นรายการที่ออกอากาศเป็นประจำทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการผลิตรายการเพื่อให้รายการสามารถออกอากาศได้ตามกำหนด

(2) ทีมงานผู้ผลิตรายการ เช่น ฝ่ายกล้อง เทคนิค มิวงาน ส่วนอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบด้วยเช่นกัน การเลือกนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง จึงทำเพื่อประหยัดเวลาในการเดินทางไปยังพื้นที่กึ่งศิลปสารคดี นอกจากนี้ เนื่องจากการทำงานของสถานีเป็นระบบราชการ การออกต่างจังหวัดต้องทำเรื่องขอเดินทาง ซึ่งต้องเสียเวลาเดินทาง 1-2 วัน ก่อนออกไปปฏิบัติงานจริง

(3) ภูมิหลังของทีมงานผู้ผลิตส่วนใหญ่ มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ทำให้ทราบแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ดีกว่าต่างจังหวัด จึงทำให้การนำเสนอเนื้อหาในรายการเน้นในเขตกรุงเทพมหานครเป็นส่วนมาก

สำหรับปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามามีส่วนกำหนดการคัดเลือกเนื้อหาของทีมงานผู้ผลิตจะได้กล่าวอย่างละเอียดต่อไปในส่วนของการวิเคราะห์ปัจจัยที่เข้ามามีส่วนในการผลิตรายการ

2) การวิเคราะห์ความถูกต้องในการนำเสนอเนื้อหา (Accuracy)

ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการประเมินทัศนะของผู้รับสาร และผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม (โดยถือว่าคุณเชี่ยวชาญเป็นผู้รู้ทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง) ที่มีต่อความถูกต้องของการนำเสนอข้อมูลในรายการเพื่อเปรียบเทียบทัศนะจากผู้รับสารทั้งสองกลุ่ม ดังนี้

ความคิดเห็นของผู้รับสารที่มีต่อความถูกต้องในการนำเสนอข้อมูลของรายการ

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้รับสาร ที่มีต่อความถูกต้องของการนำเสนอข้อมูลผ่านรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ของเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของผู้รับสารทั่วไปและผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อความถูกต้องในการนำเสนอข้อมูลของรายการ

ความคิดเห็นต่อความถูกต้องของข้อมูล	ผู้รับสารทั่วไป (คน)	ผู้เชี่ยวชาญ (คน)
ถูกต้อง	17	2
ถูกต้องบางส่วน	7	2
ไม่ถูกต้อง	-	-
ไม่แน่ใจ	6	4
รวม	30	8

จากตารางผลการวิเคราะห์ที่ออกมา พบว่า ผู้รับสารส่วนใหญ่มีความเห็นว่าข้อมูลทางวัฒนธรรมที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต นำเสนอผ่านรายการนั้นมีความถูกต้อง รองลงมามีความเห็นว่า ข้อมูลที่นำเสนอในรายการนั้นมีความถูกต้องบางส่วน และมีจำนวนน้อยที่สุดที่ ไม่แน่ใจในความถูกต้องข้อมูล อย่างไรก็ตาม ไม่พบว่ามีผู้รับสารคนใดมีความคิดเห็นว่าการนำเสนอข้อมูลทางวัฒนธรรมในรายการไม่มีความถูกต้อง

ในส่วนของผู้รับสารที่มีความคิดเห็นว่าการนำเสนอข้อมูลทางวัฒนธรรมในรายการมีความถูกต้องนั้น มีบางคนได้ให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่น่าสนใจมาพร้อมกับคำตอบที่แสดงความคิดเห็น ดังนี้

- (1) การนำเสนอข้อมูลของรายการมีความถูกต้องแต่ควรมีรายละเอียดและหาข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบให้มากกว่านี้

(2) คิดว่าข้อมูลคงมีความถูกต้อง เพราะเข้าใจว่าคงเอามาจากตำราและ
การสอบถามผู้รู้

(3) การนำเสนอข้อมูลมีความถูกต้อง แต่บางตอนภาพในสารคดีไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่บรรยาย

สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม จากตารางการวิเคราะห์ส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า การนำเสนอข้อมูลทางวัฒนธรรมในรายการยังไม่ถูกต้อง ส่วนผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม จำนวน 2 คน มีความเห็นว่าข้อมูลที่นำเสนอในรายการมีความถูกต้องดีแล้ว ส่วนที่เหลืออีก 2 คนนั้น มีความคิดเห็นว่าการนำเสนอข้อมูลในรายการถูกต้องบางส่วน

สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมที่มีความเห็นว่าการนำเสนอข้อมูลในรายการยังไม่ถูกต้องได้ให้เหตุผลต่าง ๆ ดังนี้

(1) ความถูกต้องในการนำเสนอข้อมูลของผู้เขียนบทในบางตอนมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน

(2) ยังไม่ถูกต้องทั้งหมด ข้อมูลค่อนข้างหลวม อาจจะเป็นเพราะผู้เขียนบทไม่ได้เข้าใจหรือศึกษาเรื่องดังกล่าวอย่างแท้จริง

ส่วนผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมที่มีความเห็นว่าข้อมูลที่นำเสนอถูกต้องบางส่วน โดยให้เหตุผลว่าข้อมูลส่วนใหญ่ถูกต้อง แต่บางตอนยังมีการค้นคว้าที่ไม่ลึกซึ้งพอทำให้มีข้อมูลที่ผิดพลาดและยังเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ลึกพอ นอกจากนี้ภาพบางตอนยังไม่สอดคล้องกับคำบรรยาย

จากผลการประเมินทัศนะของผู้รับสารทั้งสองกลุ่ม พบว่ามีทัศนะที่แตกต่างกันต่อความถูกต้องในการนำเสนอข้อมูลของรายการ โดยผู้รับสารส่วนใหญ่มีความเห็นว่าข้อมูลที่นำเสนอผ่านรายการมีความถูกต้อง ส่วนผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ข้อมูลที่นำเสนอผ่านรายการนั้นไม่มีความถูกต้อง

จากผลการประเมินที่ได้ สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่าประชาชนซึ่งเป็นผู้รับสารทั่วไปนั้นจะมีความคาดหวังว่า สื่อมวลชนเป็นแหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือได้ นอกจากนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้รับสารไม่มีความรู้พอที่จะประเมินได้ จะเห็นได้จากตาราง

แสดงผลการวิเคราะห์ ซึ่งพบว่าผู้รับสารทั่วไปไม่แน่ใจในความถูกต้องของข้อมูลถึง 6 คน ตรงกันข้ามกับผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้โดยตรงจะสามารถให้ความคิดเห็นที่โต้แย้งได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทีมงานผู้ผลิตจะต้องตระหนักและสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตน เพราะการให้ความรู้ที่ผิดพลาดย่อมเป็นอันตรายต่อสังคมส่วนรวม โดยเฉพาะผู้ที่มีหน้าที่ในการเขียนบทสารคดี

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหานี้ ประการแรก เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตควรมีการตรวจสอบข้อมูลที่นำเสนอผ่านรายการให้มีความถูกต้อง ด้วยการนำข้อมูลไปตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง เพราะจากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนในการผลิตรายการ พบว่าเท่าที่ผ่านมาไม่เคยมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำมาเสนอในรายการ เนื่องจากข้อจำกัดของเวลาที่ต้องผลิตรายการออกอากาศให้ทันตามกำหนดเวลา ประการที่สอง ทีมงานผู้ผลิตควรมีผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะ คอยให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะในการเขียนบทสารคดีเพื่อเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องไปสู่ประชาชนต่อไป ซึ่งทีมงานอาจขอความร่วมมือกับ สวช. ในการประสาน หรือติดต่อผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นที่ปรึกษาแก่ทีมงานโดยเฉพาะ

3) การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา (Content Appeal)

จากการประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ทางการตลาดเพื่อสังคม ทำให้ได้หลักเกณฑ์ในการพิจารณา รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของรายการ ตามลักษณะการถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมของเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต ดังนี้

- ก. การนำเสนอสารด้านเดียว หรือนำเสนอสารสองด้าน
- ข. การนำเสนอสารแบบกระตุ้นให้กลัวหรือให้เหตุผล
- ค. การนำเสนอสารแบบสรุปหรือเปิดกว้าง
- ง. การนำเสนอสารแบบให้เห็นแต่วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของไทยอย่างเดียว หรือให้ความเสมอภาคกับวัฒนธรรมอื่น

ในที่นี้ได้วิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของทีมงานผู้ผลิต โดยใช้เทปรายการและบทสารคดีที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 82 ตอน ซึ่งในการพิจารณาว่ารายการตอนใดมีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะใดนั้นจะพิจารณาจาก

เนื้อหาส่วนใหญ่ของบทความคดี ว่ามีทิศทางการนำเสนอไปในแนวทางใดมากที่สุดเป็นสำคัญ

ซึ่งจากการวิเคราะห์เทปรายการและบทความคดีที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 82 ตอน พบว่ารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของทีมงานผู้ผลิตมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของทีมงานผู้ผลิต

รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา	จำนวน ตอน	รูปแบบการนำเสนอ	จำนวน ตอน	รวม(ตอน)
ก. การนำเสนอสารด้านเดียว	73	การนำเสนอสารสองด้าน	9	82
ข. การนำเสนอสารแบบกระตุ้นให้ กลัว	1	การนำเสนอสารแบบให้ เหตุผล	81	82
ค. การนำเสนอสารแบบสรุป	80	การนำเสนอสารแบบเปิด กว้าง	2	82
ง. การนำเสนอสารแบบให้เห็นแต่ วัฒนธรรมที่คิงามของไทยอย่าง เดียว	81	การนำเสนอสารแบบให้ ความเสมอภาคกับวัฒน- ธรรมอื่น	1	82

จากตารางแสดงผลการวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมของทีมงานผู้ผลิต สามารถอธิบายได้ว่า รูปแบบการนำเสนอสารที่ทีมงานผู้ผลิตเลือกใช้สื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านรายการมากที่สุด คือ การนำเสนอสารด้านเดียวในลักษณะของการให้เหตุผลที่มีการสรุปใจความชัดเจน โดยไม่ต้องอาศัยการตีความ และเนื้อหาส่วนใหญ่จะนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมของชาติไทยในแง่มุมที่คิงามเพียงด้านเดียว โดยไม่มีการเปรียบเทียบหรือข่มวัฒนธรรมอื่น ซึ่งรูปแบบการนำเสนอสารในลักษณะนี้มีจุดเด่นอยู่ที่สามารถทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายได้รวดเร็วและตรงประเด็นภายในระยะเวลาที่จำกัด แต่จุดด้อย คือ ประการแรก การนำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้จะปิดกั้นผู้รับสารไม่ให้มีความคิดเห็น ได้แย้งกับเนื้อหาที่รายการนำเสนอ ประการที่สอง เนื้อหาทางวัฒนธรรมบางอย่างยังไม่ลงตัว เช่น กำเนิดคนไทย ที่

ขมาถ้าให้ข้อมูลด้านเดียว โอกาสที่จะไม่ถูกต้องจะมีมาก ดังนั้นทีมงานผู้ผลิตควรจะเปิดโอกาสให้มีปฏิริยาสะท้อนกลับของผู้รับสารมาซึ่งรายการ ด้วยการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบอื่น ๆ บ้าง เช่น การนำเสนอเนื้อหาสองด้าน หรือการนำเสนอเนื้อหาแบบเปิดกว้าง เพื่อให้ผู้รับสารได้แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องราวที่นำเสนอในรายการ ทีมงานผู้ผลิตจะได้ทราบถึงความต้องการความสนใจหรือได้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงรายการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) การวิเคราะห์พิธีกรผู้นำเสนอเนื้อหาของรายการ (presenter)

พิธีกรหรือผู้นำเสนอเนื้อหาของรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” เป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบรายการที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็น Host หรือผู้กล่าวนำผู้ชมเข้าสู่ส่วนที่เป็นสาระสำคัญของเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่จะนำเสนอในแต่ละตอน พร้อมกับดำเนินรายการเชื่อมโยงเพื่อนำผู้ชมเข้าสู่ส่วนที่เป็นเนื้อหาสารคดีในรายละเอียดต่อไป ดังนั้นพิธีกรของรายการจึงเป็นจุดสำคัญอีกจุดหนึ่งนอกเหนือจากเนื้อหาทางวัฒนธรรม ที่ทีมงานผู้ผลิตรายการได้ให้ความสำคัญเพราะผู้ผลิตคาดว่าพิธีกรของรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” คือ คุณรัตน์มณี มณีรัตน์ ซึ่งเป็นพิธีกรที่ทำหน้าที่ดำเนินรายการ และเป็นผู้บรรยายเนื้อหาสารคดีมาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งถึงปัจจุบัน จะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการชักนำให้ผู้รับสารติดตามรายการในส่วน of เนื้อหาสารคดีต่อไปจนกระทั่งจบรายการ

ในการประเมินพิธีกรนั้น จะประเมินตามเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้

บุคลิกท่าทาง

คุณรัตน์มณี มณีรัตน์ เป็นพิธีกรผู้นำเสนอรายการที่มีบุคลิกภาพสง่างาม ภาพที่นำเสนอออกมาจึงมีลักษณะของความอ่อนโยน นุ่มนวล บ่งบอกถึงบุคลิกลักษณะที่เป็นแบบฉบับของกุลสตรีไทย ซึ่งสอดคล้องกับการนำเสนอเรื่องราวของความเป็นไทย เพราะในความรู้สึกของคนทั่วไป สารคดีทางวัฒนธรรมก็คือ การแสดงให้เห็นถึงความงดงามอ่อนโยนของวัฒนธรรมไทย

การใช้ภาษา

คุณรัตน์มณี มณีรัตน์ เป็นพิธีกรที่พูดภาษาไทยได้ถูกต้อง ออกเสียง อักษรระชัดเจน มีน้ำเสียงที่นุ่มนวลน่าฟัง เป็นแบบอย่างที่ดีของการใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง

เนื่องจากคุณรัตน์มณีมีประสบการณ์ในการทำงานเป็นพิธีกรมาหลายปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นพิธีกรในงานพระราชพิธีที่สำคัญของราชวงศ์ของไทย ซึ่งต้องใช้ความสามารถในการพูดคำราชาศัพท์ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน คุณรัตน์มณีมักจะได้รับเลือกให้เป็นพิธีกรตัวแทนของสถานีเป็นผู้บรรยายร่วมกับพิธีกรของสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ อยู่เสมอ

ความเชี่ยวชาญสามารถ

ถึงแม้จะมีได้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะก็ตามแต่ คุณรัตน์มณี มณีรัตน์ เป็นผู้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปะของไทย ในสาขาศิลปกรรม แสดงและการดนตรีไทยเป็นอย่างดี จากการที่ผ่านการศึกษาอบรมมาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร มาโดยเฉพาะ จึงเป็นผู้ที่สามารถให้คำปรึกษากับเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตในการนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับศิลปะ ในแขนงเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

การแต่งกาย

ทีมงานผู้ผลิตรายการได้ให้ความสำคัญกับเครื่องแต่งกายพิธีกรเป็นอย่างมาก เพื่อให้เป็นกลยุทธ์ในการดึงดูดใจผู้ชมให้สนใจพิธีกรกล่าวนำเสนอรายการซึ่งจะนำไปสู่การติดตามในช่วงของเนื้อหาสารคดีต่อไปจนจบรายการ

การแต่งกายของพิธีกรในรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” จะเน้นการแต่งกายให้เข้ากับเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่นำเสนอในแต่ละตอน ทั้งนี้เพื่อสร้างบรรยากาศการชมสารคดีให้กับผู้รับสาร และยังเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะการแต่งกายแบบไทยในแต่ละภาค แต่ละท้องถิ่น หรือในแต่ละชุมชนของประเทศอีกด้วย ตัวอย่างเช่น การนำเสนอสารคดีตอน ชื่นดินจกบ้านหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย พิธีกร

ก็จะสวมชินตินจกซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายของคนในท้องถิ่นของชุมชนชาวหาดเสี้ยว หากเป็นการนำเสนอสารคดีทางวัฒนธรรมของภาคเหนือ เช่น จังหวัดลำพูน พิธีกรก็จะสวมชุดพื้นเมืองของท้องถิ่น คือ นุ่งผ้าไหมยกดอกของลำพูน เป็นต้น

5) องค์ประกอบด้านเทคนิคของรายการ

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านเทคนิคของรายการ จะวิเคราะห์ในส่วนต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ การถ่ายภาพ การใช้เสียงประกอบ การจัดฉาก การจัดแสง และการตัดต่อภาพ

(ก) การถ่ายภาพ

ตั้งที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ทีมงานไม่มีทีมถ่ายทำที่เป็นของตัวเองโดยเฉพาะ

จากเหตุดังกล่าว ทำให้การออกไปถ่ายทำสารคดีในแต่ละครั้งทีมงานผู้ผลิตจะมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นผลงานของการผลิตรายการส่วนหนึ่งจึงเกิดจากความแตกต่างกันไปตามความถนัดและความชำนาญในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เหล่านี้ด้วย ซึ่งความชำนาญดังกล่าวต้องอาศัยประสบการณ์ในการถ่ายภาพสารคดีทางวัฒนธรรมที่สะสมมาเป็นเวลานานพอสมควร ปรกกับเจ้าหน้าที่ก็ต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่จะนำเสนอในแต่ละตอนได้ดีพอสมควรด้วย จึงจะสามารถทราบได้ว่าจะถ่ายภาพออกมาในลักษณะใดและจะเน้นความสำคัญของจุดใดเป็นพิเศษ

แต่ความเชี่ยวชาญเฉพาะของเจ้าหน้าที่ก็ต้องที่เกิดจากการได้มีโอกาสผลิตรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” อย่างสม่ำเสมอคงจะเป็นไปได้ยาก หากรายการไม่สามารถกำหนดทีมงานผลิตที่มีเจ้าหน้าที่ทุกตำแหน่งที่จะออกไปปฏิบัติงานได้อย่างเฉพาะเจาะจง ดังเช่นทุกวันนี้ ดังนั้นภาพที่นำเสนอในรายการ ส่วนใหญ่จึงยังขาดความสมบูรณ์ และไม่สามารถสื่อความหมายทางศิลปะได้อย่างลึกซึ้งเท่าที่ควร

ปัจจัยอีกประการหนึ่งในการปฏิบัติงานนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตจะต้องประสานและทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ที่ต้องเกี่ยวกับสคริปต์ที่เป็นเนื้อหาสารคดี และความต้องการที่จะให้ภาพออกมาในลักษณะใดตามที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตได้วางแผนไว้ เพื่อให้ภาพที่ได้ออกมาอย่างสมบูรณ์

จากการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัย ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตรายการด้วยตนเองนั้น ทำให้พบว่าลักษณะของภาพที่ปรากฏในรายการจะมีความสมบูรณ์ และสามารถสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องตามที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตได้วางแผนไว้มากนักน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่กล้องและความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตกับเจ้าหน้าที่กล้องด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การบันทึกเทปตอนร่างแกะสลัก ซึ่งเป็นตอนที่ผู้วิจัยได้ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่กล้องซึ่งมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการถ่ายทำสารคดีต่าง ๆ มาเป็นเวลานาน รวมทั้งเป็นผู้ที่ผู้วิจัยมีความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นอย่างดี ในการทำงานร่วมกันนั้น สามารถปรึกษาพูดคุยและสื่อความหมายเข้าใจกันได้ง่ายและรวดเร็ว เพียงแต่ผู้วิจัยบอกแนวทางว่า ต้องการให้ภาพที่ออกมามีลักษณะใดบ้าง และต้องการสื่อความหมายอะไรให้แก่ผู้ชม เจ้าหน้าที่กล้องผู้นี้สามารถเข้าใจได้ทันที และสามารถเก็บภาพในมุมมองที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป ทำให้ผู้วิจัยได้ภาพในมุมมองแปลกใหม่มาใช้ในการตัดต่อได้อย่างเต็มที่ เช่น ได้มุมมอง 180 องศา ซึ่งทำให้เห็นช่างกำลังแกะสลักชิ้นงานได้รอบทิศ เหมือนใช้ Dolly ถ่ายหมุนรอบตัวช่างแกะสลักนั้น

(ข) การใช้เสียงประกอบ

เสียง เป็นองค์ประกอบสำคัญที่เพิ่มความน่าสนใจให้กับรายการ การวิเคราะห์ในส่วนประกอบเสียงประกอบรายการจะพิจารณาใน 4 ส่วน คือ

- การใช้เสียงบรรยาย (Main Voice)

การที่ต้องใช้เสียงบรรยายเนื้อหาของสารคดี ก็เพื่อให้ผู้รับสารมีความเข้าใจเนื้อหาที่นำเสนอมากยิ่งขึ้นกว่าการนำเสนอแต่ภาพเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะเรื่องราวทางวัฒนธรรมมีเนื้อหาที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม บางครั้งภาพที่ปรากฏออกมาไม่สามารถสื่อความหมายเป็นรูปธรรมได้โดยตรง ต้องอาศัยการบรรยายข้อความควบคู่ไปกับภาพที่ปรากฏบนจอ จึงจะทำให้ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงความคิดให้สามารถเข้าใจการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านรายการของทีมงานผู้ผลิตได้

เสียงบรรยายเนื้อหาสารคดี ในรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” จะใช้เสียงเดียวกันกับของพิธีกรผู้นำเสนอเนื้อหาของรายการ ในช่วงกล่าวเปิด

รายการนำเข้าสู่เนื้อหาสารคดี เป็นผู้บรรยายเพื่อให้ดูเหมือนกับว่าพิธีกรเป็นผู้อธิบายเรื่องราวทางวัฒนธรรมในแต่ละตอนนั้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบรายการ

การบรรยายของพิธีกรในรายการส่วนใหญ่ พิธีกรจะอ่านตามบทสารคดีที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตเป็นผู้เขียน โดยไม่มีการดูภาพประกอบแต่อย่างใด เนื่องจากในกระบวนการผลิตจะใช้วิธีการตัดต่อภาพให้สอดคล้องกับจังหวะของเสียงบรรยาย ยกเว้นในกรณีที่พิธีกรคิดภารกิจไม่สามารถบันทึกเสียงได้ และทีมงานผู้ผลิตต้องรีบตัดต่อรายการให้ออกอากาศตามที่กำหนด ก็จะตัดต่อภาพให้เสร็จเรียบร้อยแล้วให้พิธีกรบรรยายสารคดีตามภาพที่ตัดต่อไว้ ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดปัญหาในเรื่องการทิ้งภาพไว้สั้นหรือยาวเกินไป เนื่องจากไม่สามารถคาดคะเนจังหวะการบรรยายของพิธีกรได้แน่นอน เมื่อพิธีกรมาบรรยายภาพทีหลังทำให้จังหวะของน้ำเสียงเร็วบ้างช้าบ้าง ไม่สม่ำเสมอ แต่กรณีเช่นนี้มีน้อยมาก

ในการบรรยายสารคดีของพิธีกร ทีมงานผู้ผลิตเน้นให้มีลักษณะที่นุ่มนวลน่าฟัง แต่ในระยะแรกของการออกอากาศ ทีมงานผู้ผลิตมีความเห็นร่วมกันว่าการบรรยายค่อนข้างช้าเกินไป ทำให้รายการดูน่าเบื่อ ทีมงานผู้ผลิตจึงให้พิธีกรบรรยายให้เร็วขึ้นกว่าเดิม แต่ก็ยังให้คงไว้ซึ่งความนุ่มนวล อ่อนหวาน เพื่อสร้างบรรยากาศแบบไทย ๆ ซึ่งในปัจจุบันการบรรยายของพิธีกรจากการประเมินทัศนะของผู้รับสารทั่วไปพบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีแล้ว

- การใช้เสียงดนตรีประกอบ (Background Music)

เสียงดนตรีประกอบ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสารคดีที่จะช่วยสร้างอารมณ์ และบรรยากาศของผู้รับสารในการชมสารคดีให้มีอรรถรสมากยิ่งขึ้น ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการคัดเลือกดนตรีของเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตและความสามารถในการประกอบดนตรีของเจ้าหน้าที่เทคนิคที่ต้องทำงานประสานกันในการประกอบเพลงให้เหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องราวทางวัฒนธรรม และการดำเนินเรื่องที่น่าสนใจในแต่ละตอน เช่น เมื่อนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเพณีหินผิมาย ก็จะใช้ดนตรีที่มีท่วงทำนองช้า ๆ แต่มีจังหวะที่หนักแน่น เพื่อให้ความรู้สึกที่ลึกซึ้ง น่าตื่นเต้น ชวนให้ผู้ชมติดตามเรื่องราว เป็นต้น

อย่างไรก็ตามดนตรีที่ใช้ประกอบเนื้อหาสารคดีในรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” นั้น ส่วนใหญ่ที่ทีมงานผู้ผลิตจะนิยมใช้ดนตรีไทยที่มีจังหวะและท่วงทำนองที่แตกต่างกันไป ในการสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับเนื้อหาสารคดีซึ่งถือเป็นการอนุรักษ์ดนตรีไทยไปด้วยในตัว แต่บางครั้งก็มีการนำดนตรีของต่างประเทศมาประกอบสารคดีบ้าง หากมีท่วงทำนองที่สอดคล้องกับเนื้อหาของสารคดีที่น่าเสนอในตอนนั้น ๆ เช่น คอนสแตนปลาตะเพียน

ในความคิดของผู้วิจัย เป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง ถึงแม้เจ้าหน้าที่เทคนิคจะ ไม่มีความรู้เรื่องดนตรีไทยอย่างเพียงพอ แต่จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตรายการนั้น เพลงไทยที่น่ามาประกอบในรายการส่วนใหญ่มีท่วงทำนองที่สอดคล้องกับเรื่องราวที่น่าเสนอ

- การใช้เสียงจากแหล่งข้อมูลในการถ่ายทำสารคดี(Background Voice)

ในการออกไปบันทึกเทปสารคดี “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ในแต่ละตอนนั้น ทีมงานผู้ผลิตจะบันทึกเสียงที่เกิดขึ้นจากแหล่งข้อมูลที่เป็นต้นกำเนิดของเสียงนั้น ๆ ไปพร้อมกับการบันทึกภาพด้วยทุกครั้ง เพื่อนำเอาเสียงที่เกิดขึ้นจริงจากแหล่งข้อมูลมาผสมเสียงไปพร้อม ๆ กับขั้นตอนของการประกอบดนตรี หลังจากที่ได้อัดต่อภาพเสร็จเรียบร้อยแล้ว ซึ่งทีมงานผู้ผลิตจะพยายามใช้เสียง background เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพื่อสร้างบรรยากาศให้สารคดีมีความสมจริงสมจัง และน่าสนใจยิ่งขึ้น

ตัวอย่างเช่น รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ตอน ชันลงหิน ออกอากาศ 18 ก.ค. 39 ทีมงานได้บันทึกเสียงที่เกิดจากการตีเหล็กในขณะที่ช่างทำชันลงหินกำลังขึ้นรูปเหล็กให้เป็นภาชนะ และเมื่อนำเสียง background มาผสมกับเสียงดนตรีประกอบเนื้อหาสารคดี ก็จะช่วยสร้างความรู้สึกละมุนและบรรยากาศให้ผู้ชมได้เห็นถึงความยากลำบากและความอดทนกว่าที่ช่างทำชันลงหิน จะทำชันเสร็จในแต่ละใบ เนื่องจากต้องอาศัยการออกแรงตีเหล็กให้ขึ้นรูปเป็นเวลานาน

อย่างไรก็ตามในการผลิตรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ในขั้นตอนของการใช้เสียงประกอบสารคดี จากการวิเคราะห์พบว่า ทีมงานผู้ผลิตของสถานีไม่มีการใช้เสียงพิเศษ (Sound Effect) มาใช้กับเนื้อหาสารคดีของรายการแต่อย่างใด ซึ่ง

จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิต ได้ให้เหตุผลว่า รายการเป็นสารคดีที่ให้สาระความรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริง การนำ Sound Effect มาใช้อาจทำให้ดูไม่น่าเชื่อถือ

สำหรับความคิดเห็นของผู้วิจัยนั้น บางครั้งการนำเอา Sound Effect มาใช้สร้างบรรยากาศให้การนำเสนอดูสมจริงสมจัง ก็น่าจะทำให้สารคดีมีความน่าสนใจมากขึ้น เช่น การนำเอา Sound Effect ของเสียงการสู้รบที่มีการยิงปืนใหญ่ หรือการใช้อาวุธต่อสู้กันเพื่อเล่าย้อนถึงเหตุการณ์การสู้รบในประวัติศาสตร์ ก็จะช่วยสร้างอารมณ์และความตื่นตาตื่นใจในการชมสารคดีมากกว่าการใช้เสียงดนตรีประกอบช่วยเพียงอย่างเดียว

(ค) การจัดฉาก

การจัดฉากในรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” จะเป็นการจัดฉากในส่วนของพิธีกรนำเสนอรายการ โดยส่วนใหญ่แล้วจะให้พิธีกรนำเข้ารายการ จะให้พิธีกรบันทึกเทปโดยใช้ฉากหลังเป็นสถานที่ถ่ายทำจริงเกือบทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้ได้บรรยากาศของความเป็นไทยที่สอดคล้องกับเนื้อหาของเรื่องราวที่นำเสนอในแต่ละตอน

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่พิธีกรไม่สามารถไปเปิดตัวยังสถานที่จริงได้ และไม่สามารถไปบันทึกเทปสารคดีซ้ำยังสถานที่จริงนั้นได้อีก ก็จะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต ได้ทำการค้นหาหรือไปสำรวจสถานที่อื่น ๆ ที่สามารถถ่ายทำการเปิดตัวพิธีกรกล่าวนำเข้าเนื้อหาสารคดี ให้สอดคล้องกับเรื่องราวที่จะนำเสนอในแต่ละตอนนั้น ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะของการจัดฉากเพื่อให้ดูสมจริง เช่น การนำเสนอเรื่องศิลปะงานช่างสิบหมู่ ตอน งานช่างลายรดน้ำ ซึ่งต้องไปบันทึกเทปวิธีการทำที่กองงานช่างสิบหมู่ จังหวัดนครปฐม ซึ่งพิธีกรไม่สามารถไปพร้อมกับทีมถ่ายทำได้ เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตจึงเลือกไปบันทึกเทปเปิดตัวพิธีกรที่วัดสุทัศน์เทพวราราม โดยใช้นานประตูประอุโบสถซึ่งเป็นงานช่างลายรดน้ำเป็นฉากหลังของพิธีกรแทน อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ไม่พบว่ามิชชั่นนัก ส่วนใหญ่พิธีกรจะสามารถออกไปกับทีมถ่ายทำได้

(ง) การจัดแสง

การจัดแสงในรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ขึ้นอยู่กับลักษณะหรือสภาพของสถานที่หรือแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการถ่ายทำในแต่ละครั้งว่ามี

ลักษณะเช่นไร การจัดแสงก็จะมีการจัดทำขึ้น เพื่อเอื้ออำนวยต่อการถ่ายทำ เพื่อให้ได้ภาพที่ออกมาสมบูรณ์ที่สุด ลักษณะของการจัดแสงที่ใช้ในรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” มีจุดประสงค์ในการจัดแสงอยู่หลายลักษณะด้วยกัน ตัวอย่างเช่น

- การจัดแสงเพื่อให้มีแสงพอเพียง และเหมาะสมในการถ่ายทำ ตามที่กล้องโทรทัศน์จำเป็นต้องใช้ เพื่อให้สามารถถ่ายภาพให้มองเห็นได้ ซึ่งเป็นการจัดแสงในกรณีที่แหล่งข้อมูลจะไปถ่ายทำนั้นอยู่ในที่ที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอต่อการทำงานของหลอดภาพของกล้องโทรทัศน์

- การจัดแสงเพื่อลบเงา เป็นการใช้แสงในกรณีที่ต้องการลบเงาที่เกิดขึ้นบนสิ่งที่ต้องการจะถ่าย ซึ่งอาจก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้ชมทางจอโทรทัศน์ได้ และช่วยเพิ่มแสงสว่างแก่แหล่งข้อมูลที่จะถ่ายด้วย เช่น การใช้แสงไฟประกอบส่องไปที่ใบหน้าของพิธีกร เพื่อเพิ่มความสว่างและช่วยลบเงาที่เกิดขึ้นบนใบหน้า ซึ่งจะทำให้ใบหน้าของพิธีกรดูสดใส นุ่มนวลขึ้นอีกด้วย

- การจัดแสงเพื่อสร้างบรรยากาศและอารมณ์ ในบางครั้งการถ่ายทำสารคดีบางตอนมีความจำเป็นต้องอาศัยการจัดแสงเพื่อสร้างบรรยากาศ และอารมณ์ให้ผู้ชมคล้อยตามในเรื่องราวที่น่าเสนอ เช่น การถ่ายทำตอน “พระราชินีเวศน์มฤคทายวัน” ซึ่งเป็นอนุสรณ์สถานแห่งความรักและความหวังของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการใช้เทคนิคการจัดแสงให้ดูนุ่มนวลอ่อนโยน ในการถ่ายทำศิลปการก่อสร้างและบรรยากาศภายในพระราชวัง เพื่อให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตามไปกับความงดงามของพระราชวัง ไปพร้อม ๆ กับการได้รับรู้ถึงประวัติความเป็นมาของพระราชวังแห่งนี้ด้วย

- การจัดแสงเพื่อเน้นความสนใจเฉพาะจุด เป็นการใช้แสงจากด้านหลังของแหล่งข้อมูลที่ต้องการถ่าย เพื่อแยกสิ่งที่ถ่ายออกจากฉากหลัง และเพื่อเพิ่มความลึกให้แก่วัตถุที่จะถ่ายให้เกิดความโดดเด่นและน่าสนใจแก่ผู้ชม

ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่แสงพบว่า ส่วนใหญ่จะใช้เทคนิคการจัดแสงเพื่อให้ภาพที่ถ่ายออกมาดูนุ่มนวลอ่อนโยน เพื่อสร้างบรรยากาศแบบไทย ๆ และการจัดแสงเพื่อให้มีแสงเพียงพอ เหมาะสมแก่การถ่ายทำ

(จ) การตัดต่อลำดับภาพ

เป็นขั้นตอนที่อยู่ในขั้นหลังการผลิตรายการ หลังจากทีทิมงานได้ไปบันทึกภาพสารคดีเรียบร้อยแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการนำภาพที่ไปบันทึกมาตัดต่อลำดับภาพตามเนื้อหาสารคดีที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตได้วางแผนไว้

ในขั้นของการตัดต่อลำดับภาพ จะเป็นการทำงานประสานกันระหว่างเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตกับเจ้าหน้าที่ตัดต่อ ซึ่งการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตัดต่อจะผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามเวรประจำในแต่ละวัน ซึ่งแต่ละคนต่างก็มีความถนัดและความชำนาญในการลำดับภาพสารคดีทางวัฒนธรรม แตกต่างกันไปตามประสบการณ์มากน้อยของแต่ละคน

“ในการทำงานกับเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิต อย่างแรกต้องฟังก่อนว่าเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตต้องการให้ภาพออกในลักษณะใด เจ้าหน้าที่ตัดต่อควรมีการศึกษาศรียท์ก่อน เพื่อบางครั้งอาจให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตในกรณีที่ทำงาร่วมกันในฐานะที่มีประสบการณ์ อาจจะช่วยเหลือภาพหรือช่วยแก้ไขปัญหาในระหว่างการตัดต่อเพื่อช่วยให้งานออกมาดีที่สุด แต่ส่วนใหญ่จะทำตามที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์ได้กำหนดมา โดยเจ้าหน้าที่ตัดต่อจะช่วยอธิบายในส่วนเครื่องมือตัดต่อว่าสามารถทำให้ภาพน่าสนใจได้โดยใช้ effect เข้าช่วย แล้วทำให้ดูเป็นตัวอย่างเพื่อให้เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตเลือกว่าพอใจแบบไหน”

(คุณอุบลวรรณ จริยาปยุตต์เลิศ. เจ้าหน้าที่ตัดต่อ. สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540)

ในทางปฏิบัติที่แท้จริงนั้น จากการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดต่อรายการนั้น ส่วนใหญ่พบว่าในการตัดต่อแต่ละครั้ง เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตไม่ได้มอบบทสารคดีให้เจ้าหน้าที่ตัดต่อได้ศึกษาก่อน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตส่วนใหญ่เข้าใจว่าบทบาทของคนคือการเป็นผู้คัดเลือกภาพและออกแบบเทคนิคในการเปลี่ยนภาพที่จะใช้ในการตัดต่อ ในฐานะเป็น creative ของรายการ ส่วนเจ้าหน้าที่ตัดต่อจะเป็นผู้ใช้เครื่องมือเพื่อตัดต่อภาพให้ได้ตามที่เจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตต้องการ

นอกจากนี้ การที่ภาพจะออกมาสมบูรณ์และมีรูปแบบการนำเสนอที่แปลกใหม่และน่าสนใจมากน้อยเพียงใดนั้น จะขึ้นอยู่กับความสนิทสนมคุ้นเคยกัน

ระหว่างเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตกับเจ้าหน้าที่ตัดต่อด้วย เพราะความสนิทสนมคุ้นเคยจะช่วยเพิ่มบทบาทในการทำงานร่วมกันมากขึ้น เช่น การตัดต่อตอน ข้างเผือกคู่บารมี ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบ effect ที่จะใช้ในการเปลี่ยนภาพไว้ แต่พอทำออกมาดูธรรมดาไม่น่าสนใจ เจ้าหน้าที่ตัดต่อซึ่งเป็นผู้สนิทสนมคุ้นเคยเป็นอย่างดี ลองเล่นเครื่องมือให้ดูและให้ข้อเสนอแนะว่าควรใช้ effect แบบนี้ภาพจะน่าสนใจมากกว่า แต่ถ้ามองเป็นเจ้าหน้าที่ตัดต่อคนอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยไม่สนิทสนมด้วย คงตัดต่อภาพตามที่ผู้วิจัยต้องการโดยไม่แสดงความคิดเห็นอะไร

(ฉ) การให้เทคนิคในการตัดต่อภาพ

สำหรับเทคนิคในการตัดต่อภาพที่ทีมงานผู้ผลิตนิยมใช้สื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านรายการ ได้แก่

- การใช้ภาพจางซ้อน (Mix หรือ Dissolve)

เป็นเทคนิคในการตัดต่อภาพ เพื่อเปลี่ยนภาพเดิมให้ค่อย ๆ จางลงไป ในขณะที่ภาพใหม่ค่อย ๆ ชัดขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อสร้างความต่อเนื่องของอารมณ์ให้กับผู้รับสาร เพราะการใช้วิธี Dissolve จะเป็นการเปลี่ยนภาพทีละภาพอย่างนุ่มนวล

- การเปลี่ยนภาพจากภาพหนึ่งไปอีกภาพหนึ่ง โดยทันทีทันใด (Cut)

เป็นเทคนิคในการตัดต่อภาพที่ทีมงานผู้ผลิต ไม่นิยมใช้กันบ่อยนัก แต่ก็นำมาใช้บ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาบางช่วงที่มีความจำเป็นต้องใช้ความรวดเร็วในการนำเสนอภาพอย่างต่อเนื่อง เช่นภาพอธิบายขั้นตอนหรือวิธีทำในงานศิลปะต่าง ๆ เพื่อประหยัดเวลา และสามารถนำเสนอภาพได้มากขึ้นกว่าการใช้วิธี Dissolve

- การเปลี่ยนภาพจากภาพหนึ่งไปยังอีกภาพหนึ่งโดยอาศัย Effect

วิธีนี้เป็นการทำให้ภาพมีกรอบภาพเป็นรูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปกลมหรือรูปเหลี่ยมกวาดทับไปบนอีกภาพหนึ่ง จนกว่าจะหมดภาพ เรียกว่า การกวาดภาพ (Wipe) ซึ่งเป็นวิธีที่ทีมงานผู้ผลิตนิยมใช้เมื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนภาพจากเหตุการณ์หนึ่งไปยังอีกเหตุการณ์หนึ่งในเวลาที่แตกต่างกัน

- การเริ่มภาพจากการไม่มีภาพค่อย ๆ เป็นภาพขึ้นมา (Fade In)

จะใช้ในช่วงของไตเติ้ลเปิดรายการ

- การเปลี่ยนภาพจาก Shot ที่มีภาพให้เป็นจาง (Fade Out)

จะใช้ในช่วงปิดรายการหลังจากจบไตเติ้ลท้าย หรืออาจใช้เพื่อเปลี่ยนภาพจากเหตุการณ์ในเวลาหนึ่งให้ไปเป็นเหตุการณ์อีกเวลาหนึ่งในเนื้อหาสารคดี เป็นต้น

- การย้อนสีภาพ (Sepia)

เป็นการย้อนสีภาพจากภาพปกติ ซึ่งเป็นภาพที่ถ่ายมาในเวลาปัจจุบัน ให้เป็นภาพขาวดำ หรือภาพออกโทนน้ำตาลเข้ม วิธีนี้ที่ทีมงานผู้ผลิตจะใช้เป็นประจำ เพื่อสร้างอารมณ์ให้แก่ผู้ชมให้เข้าใจว่าเป็นเหตุการณ์ในอดีต หรือเพื่อเป็นการอ้างอิงถึงประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในอดีต เช่น การย้อนภาพถ่ายหลักฐานทางโบราณคดีให้ดูเป็นภาพเก่าเมื่อนำเสนอ ตอนหลักฐานการกู้ชาติ เป็นต้น

“การตัดต่อภาพในรายการ นิยมใช้ Dissolve เพราะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมซึ่งจะเน้นให้เห็นถึงความนิ่มนวล อ่อนโยน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของไทย การเปลี่ยนภาพแต่ละภาพจะไม่นิยมมีลูกเล่นมาก แต่จะเป็นในลักษณะให้เกิดความต่อเนื่องของภาพ เพื่อให้ผู้ชมมีอารมณ์คล้ายตามกับเนื้อหาของเรื่องราวที่น่าเสนอ แต่ก็มี การใช้ Effect บ้างเป็นบางครั้งเพื่อให้ภาพมีรสชาติที่แปลกตาขึ้น”

(คุณรุ่ง สายทองคำ. เจ้าหน้าที่ตัดต่อ. สัมภาษณ์ 5 ,กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540)

(ช) กราฟฟิกในรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย”

งานกราฟฟิกเป็นงานที่อยู่ในขั้นตอนของการตัดต่อลำดับภาพ และเป็นงานที่ต้องทำไปพร้อม ๆ กับการตัดต่อลำดับภาพ ซึ่งเป็นงานที่มีความสำคัญไม่แพ้ขั้นตอนอื่น เพราะงานกราฟฟิกจะช่วยให้การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมมีความชัดเจนในการนำเสนอข้อมูลที่จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจได้ง่ายขึ้น ในขั้นตอนนี้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สร้างสรรค์การผลิตจะต้องประสานกับเจ้าหน้าที่กราฟฟิกในการพิมพ์

ข้อความและการออกแบบภาพสัญลักษณ์ของสถาบันหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตรายการในแต่ละตอน

สำหรับงานกราฟฟิกในรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ต้องอาศัยความสามารถและความชำนาญ ในการสร้างสรรค์ที่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่กราฟฟิก ในการออกแบบข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำเสนอในรายการ ดังนี้

- งานออกแบบไตเติ้ลเปิดรายการ และท้ายรายการ ที่ออกอากาศเป็นประจำในรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย”

- งานประดิษฐ์ตัวอักษร ในส่วนของไตเติ้ลหัวและท้ายของรายการ ชื่อพิธีกรนำเข้ารายการ, ชื่อตอนที่นำเสนอ, ชื่อผู้สนับสนุนรายการ และชื่อหน่วยงานหรือบุคคลที่ให้ความร่วมมือในการผลิตรายการในแต่ละตอนที่นำเสนอ และยังหมายรวมถึงการออกแบบตัวอักษรทุกตัวที่ปรากฏอยู่ในรายการ

- งานออกแบบหรือตกแต่งภาพสัญลักษณ์ของผู้สนับสนุนรายการ

- งานประดิษฐ์ตัวอักษรเพื่ออธิบายภาพในเนื้อหาสารคดี เพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ไม่มีในบทบรรยาย เช่น รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ตอน เทศน์มหาชาติเฉลิมพระเกียรติ จะใช้งานกราฟฟิกประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นชื่อพระสงฆ์ผู้เทศนา และจำนวนคาถาที่ใช้เทศน์ในแต่ละกัณฑ์ ซึ่งข้อความเหล่านี้ไม่มีในบทบรรยายเป็นต้น

งานกราฟฟิกจึงเป็นกลยุทธ์ในการนำเสนอเนื้อหาอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ทีมงานผู้ผลิตเลือกใช้เกือบทุกตอนที่นำเสนอ เพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาสารคดีให้ชัดเจนขึ้น รวมทั้งช่วยเพิ่มเติมข้อมูลอื่นๆ ที่ไม่สามารถให้รายละเอียดเหล่านั้นลงไปในบทบรรยายเนื้อหาสารคดีได้ เช่น รายละเอียดของเนื้อหาบางส่วน แหล่งข้อมูลที่นำมาประกอบสารคดีในแต่ละตอน อันจะช่วยเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้รับสาร ให้มีความเข้าใจในเนื้อหาที่นำเสนอมากขึ้น และเพื่อให้ทราบถึงแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการค้นคว้าความรู้ต่อไป หรือเพื่อช่วยในการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบกันอย่างกว้างขวางในหมู่ของประชาชน ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ที่ได้นอกเหนือไปจากเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่นำเสนอในรายการด้วย

การวิเคราะห์กลยุทธ์ในส่วนของการคัดเลือกรูปแบบในการนำเสนอ(Message Distribution)

การวิเคราะห์กลยุทธ์ในการคัดเลือกรูปแบบการนำเสนอของรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” จะเป็นการวิเคราะห์การวางแผนในการใช้สื่อ เพื่อการสื่อสารให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของทีมงานผู้ผลิต ซึ่งจะพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- ความถี่ (Frequency)

ความถี่ในการนำเสนอ จะเป็นผลอย่างมากต่อการเรียนรู้ และการโน้มน้าวใจ วันออกอากาศของรายการนั้น ในปี พ.ศ. 2537-2538 ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ได้จัดให้ออกอากาศในช่วงการนำเสนอข่าวภาคค่ำ ทุกวันจันทร์-วันศุกร์ ซึ่งเป็นจำนวน 5 วันต่อหนึ่งสัปดาห์

เมื่อพิจารณาจากความถี่ในการนำเสนอช่วง 2 ปีแรกของรายการ มีความถี่ในการนำเสนอในระดับที่สูงพอสมควร คือมีถึง 5 วันต่อ 1 สัปดาห์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอยู่ในช่วงระยะเริ่มแรกของการรณรงค์ทางวัฒนธรรม กอปรกับทางสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(สวช.) ได้ระบุไว้ในหนังสือขอความร่วมมือในการผลิตสารคดีทางวัฒนธรรมให้ทางสถานีนำสารคดีทางวัฒนธรรมออกอากาศเป็นประจำทุกวัน หรือวันเว้นวัน ตามแต่จะเห็นสมควร

ถึงแม้ว่าเมื่ออย่างเข้าปีที่ 3 ของรายการ (2539) จะมีการปรับเปลี่ยนวันออกอากาศของรายการลดลงจากเดิม เหลือเพียง 3 วันต่อ 1 สัปดาห์(ออกอากาศตั้งแต่ วันจันทร์-วันพุธ) เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงผังรายการประจำปีของทางสถานี

อย่างไรก็ตาม ทางผู้บริหารของสถานีได้มองเห็นความสำคัญในฐานะที่รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” เป็นรายการที่จัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังเป็นรายการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยที่สถานีเป็นผู้ผลิตรายการเอง ทางผู้บริหารของทางสถานีจึงได้มีการอนุมัติให้เพิ่มวันออกอากาศจากเดิมที่ออกอากาศทุกวันจันทร์-วันพุธ ให้มีการนำเสนอเป็นประจำทุกวันจันทร์- วันศุกร์ เหมือนในช่วง 2 ปีแรกของรายการ โดยเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2539 เป็นต้นไป

เมื่อพิจารณาความดีในการนำเสนอรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” แล้วนั้น นับว่าเป็นรายการที่มีความดีในการนำเสนอสารสูงมากรายการหนึ่ง กอปรกับช่วงเวลาในการนำเสนอรายการ อยู่ในช่วงของการนำเสนอข่าวภาคค่ำของทางสถานี จึงทำให้รายการมีโอกาสเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้เวลาของรายการยังมีรูปแบบที่สั้น กระชับ ไม่เยิ่นเย้อ จัดเป็นข้อได้เปรียบที่สำคัญที่จะเรียกร้อยความสนใจจากผู้ชมได้มากกว่ารายการที่ค่อนข้างยาว เพราะลักษณะในการนำเสนอเนื้อหาของรายการ จะเป็นการให้สาระความรู้ทางวัฒนธรรมมากกว่าความบันเทิง หากมีความยาวเกินไปจะทำให้ผู้ชมรู้สึกเบื่อได้

คุณตรีเทพ เทพผดลิน. เจ้าหน้าที่ตรวจรายการอาวุโส ททบ.5 ได้กล่าวว่า “ปัจจัยสำคัญที่ทำให้รายการสารคดีทางวัฒนธรรมอยู่ได้ ต้องอาศัยความดีในการนำเสนออย่างต่อเนื่อง เพราะต้องค่อย ๆ ซึมซับ ยิ่งดกย่ำเท่าไรยิ่งดีขึ้น แต่เวลาของรายการต้องสั้นกระชับ ถ้าไม่ยึดแบบเก่าเอารายละเอียดมาก คนจะไม่ค่อยสนใจ นอกจากนี้ช่วงเวลาในการนำเสนอก็เป็นสิ่งสำคัญ ถ้ารายการดีแต่คนยังอยู่บนถนนก็ไม่มีจุดหมายแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังต้องดึงดูดเป้าหมาย หลาย ๆ อย่างประกอบกัน”

จากผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยสรุปว่า ปริมาณหรือความดีในการนำเสนอรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” อยู่ในระดับที่มีความเหมาะสมและสม่ำเสมอเพียงพอต่อการที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทยมากขึ้น

- เวลาในการออกอากาศ(Timing)

สำหรับช่วงเวลาออกอากาศ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการนำเสนอรายการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง ทางสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(สวช.)จึงได้กำหนดเวลาออกอากาศของรายการไว้อย่างแน่นอนในหนังสือขอความร่วมมือในการผลิตสารคดีทางวัฒนธรรมต่อสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก โดยกำหนดให้สารคดีทางวัฒนธรรมที่ผลิตออกอากาศนั้นออกอากาศอยู่ในช่วงการนำเสนอข่าวภาคค่ำของทางสถานี เป็นประจำทุกวัน หรือวันเว้นวัน การกำหนดเวลาในการออก

อากาศอย่างตายตัวของ สวช. เช่นนี้นับเป็นกลยุทธ์ที่กล้าเลิศ ในการใช้งบประมาณของ รัฐบาลในการรณรงค์วัฒนธรรมไทยให้ได้ผลอย่างคุ้มค่าที่สุด

การได้เวลาในการนำเสนอรายการอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมเช่นนี้ น่า จะทำให้รายการมีโอกาสเข้าถึงประชาชนได้เป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตประการหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับเวลาในการนำ เสนอรายการ คือ ในช่วงการนำเสนอรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ซึ่งเป็นส่วน หนึ่งของการนำเสนอข่าวภาคค่ำนั้น ได้มีการนำเสนอรายการในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน คือ ในระยะแรก ๆ รายการนำเสนอหลังจบข่าวราชสำนัก และในช่วงหลังได้ย้ายเวลา มาออกอากาศก่อนนำเสนอข่าวบันเทิง

ในความคิดเห็นของผู้วิจัย ช่วงเวลาก่อนนำเสนอข่าวบันเทิงน่าจะเป็น ช่วงที่ทำให้ผู้ชมมีโอกาสชมรายการมากกว่าการนำเสนอรายการหลังข่าวราชสำนัก เพราะผู้ชมส่วนใหญ่จะสนใจชมข่าวบันเทิง เนื่องจากมีเนื้อหาที่ผ่อนคลายและไม่เป็น ทางการเหมือนข่าวราชสำนัก ดังนั้นช่วงก่อนมีข่าวบันเทิงเล็กน้อยผู้ชมจะไม่ดูจากจอ ไปไหน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการนำเสนอรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” พอดี

- เวลาของรายการ(Timing of program)

สารคดีแต่ละประเภทจะมีความยาวของรายการ ตั้งแต่ 1 นาที ไปจนถึง 60 นาที หรือมากกว่าก็ได้ สารคดีบางเรื่องอาจจบลงในตอนเดียวหรือหลายตอนจบก็ได้ แล้วแต่ความลึกซึ้งของเนื้อหา วัตถุประสงค์ของรายการ และขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย เป็นสำคัญ ดังนั้นเวลาจึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการนำเสนอเนื้อหาในรายการหากรู้จัก ใช้กลยุทธ์ในการนำเสนอที่ดี เช่น การใช้ตัววิ่ง เพื่อให้รายละเอียดของข้อมูลเพิ่มเติม นอกเหนือจากบทบรรยาย เป็นต้น

สำหรับเวลาของรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ทีมงานผู้ผลิตรายการกำหนดให้มีความยาวไม่ต่ำกว่า 1 นาที แต่ไม่เกิน 2 นาที ตามเกณฑ์ของ สวช. เนื่องจากเวลาออกอากาศของรายการอยู่ในช่วงการนำเสนอข่าวภาคค่ำของทางสถานี ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของรายการข่าวภาคค่ำ หากรายการมีความยาวเกินไปจะทำให้เวลา ของรายการข่าวภาคค่ำของทางสถานีเกินจากเวลาที่กำหนดไว้ตามผังรายการ ซึ่งจะทำ

ให้กินเวลาออกอากาศของรายการอื่น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรายการละครที่แพร่ภาพหลังข่าว จึงจำเป็นต้องกำหนดความยาวของรายการไว้ตายตัว

- การนำสื่อที่ผลิตไปเผยแพร่ซ้ำโดยผ่านช่องทางการสื่อสารเดิม

ในการนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมผ่านสื่อโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อร่อนนั้น มีข้อด้อยบางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ อายุของสารผ่านสื่อชนิดนี้ค่อนข้างสั้น หากผู้รับสารไม่สนใจหรือพลาดโอกาสที่จะรับฟังหรือชมรายการ ก็จะไม่สามารถรับรู้หรือจดจำสารที่นำเสนอได้ นอกจากติดตามดูครั้งต่อไป ซึ่งในจำนวนรายการที่แพร่ภาพไปแล้วสามารถย้อนกว่าตอนนั้น คงจะไม่มีผู้รับสารคนใดได้ชมเรื่องราวทางวัฒนธรรมได้ครบทุกตอน

ดังนั้น เพื่อแก้ไขข้อด้อยของสื่อโทรทัศน์ข้อนี้ ทีมงานผู้ผลิตจึงมีการนำสื่อที่ผลิต หรือเทปรายการที่ออกอากาศไปแล้ว กลับมาเผยแพร่ซ้ำใหม่โดยผ่านช่องทางการสื่อสารเดิม คือ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้รับสารสามารถเข้าถึงและรับชมรายการได้มากขึ้น โดยนำเอาเทปรายการที่เคยออกอากาศแล้วมาเผยแพร่ซ้ำ โดยให้เป็นสารคดีสั้นเวลาในช่วงเวลาที่ออกอากาศของรายการใดรายการหนึ่งจบเร็วกว่าเวลาตามที่ผังรายการของสถานีกำหนดไว้ และยังไม่ถึงเวลาที่รายการอีกรายการหนึ่งจะแพร่ภาพต่อไป ผู้กำกับรายการจะตั้งให้นำเทปสารคดี “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” มาออกอากาศทันเวลา

นอกจากจะนำมาออกอากาศซ้ำในรูปแบบของสารคดีสั้นเวลาของสถานีแล้ว ได้มีการนำรายการที่เคยออกอากาศแล้วมาเผยแพร่ซ้ำอีก ในช่วงของวัน เวลาออกอากาศจริงของรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ในกรณีที่มีเหตุการณ์ทางสังคมปัจจุบันเกิดขึ้นสอดคล้องกับเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เคยนำเสนอมาแล้ว เช่น ในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีกาญจนาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ประกอบพระราชพิธีกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคขึ้น ทีมงานผู้ผลิตสารคดีจึงได้นำเทปรายการที่เคยนำเสนอเรื่องราว เกี่ยวกับเรือพระที่นั่งและการจัดกระบวนเรือพยุหยาตราทางชลมารคมาออกอากาศซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และดึงดูดความสนใจจากประชาชน เพราะพระราชพิธีกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค เป็นพระราชพิธีที่มีความสำคัญ และหาโอกาสชมได้ยาก

- การนำสื่อที่ผลิตไปเผยแพร่ซ้ำโดยผ่านช่องทางการสื่อสารใหม่

นอกจากรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” จะออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกแล้ว ทางสถานียังได้นำรายการไปเผยแพร่ซ้ำโดยผ่านช่องทางการสื่อสารใหม่ 3 ทาง ซึ่งได้แก่

- การนำรายการไปเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ในทวีปยุโรป
- การนำรายการไปเผยแพร่บนรถปรับอากาศไมโครบัส
- การนำรายการไปเผยแพร่ยังหน่วยงานหรือสถาบันสังคมอื่น ๆ
- การนำรายการไปเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ในทวีปยุโรป

การนำรายการไปเผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ในทวีปยุโรปเป็นความร่วมมือกันระหว่างสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก(ททบ.) ร่วมกับ บริษัท ไทยเวฟ อินเตอร์ เนชั่นแนล บรอดคาสติง จำกัด ในการนำรายการโทรทัศน์ที่ผลิตในประเทศไทย และรายการที่อยู่ในความรับผิดชอบของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก เพื่อนำไปเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ในทวีปยุโรป ซึ่งทำการออกอากาศโดยส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมจากบริษัท ไทยเวฟฯ จำกัด เป็นประจำทุกวัน โดยเริ่มออกอากาศตั้งแต่วันที่ พฤศจิกายนที่ 1 ก.พ. 39 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

วันธรรมดา ออกอากาศเวลา 18.00-23.00 น.

วันหยุดสุดสัปดาห์ ออกอากาศเวลา 14.00-23.00 น.

สำหรับรายการที่ออกอากาศทาง ททบ.5 ซึ่งได้นำไปเผยแพร่ในทวีปยุโรป มีทั้งหมด 7 รายการ ได้แก่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 รายการที่นำไปออกอากาศในทวีปยุโรปของ ททบ.

รายการ	ความยาว(นาที)	วัน เวลา ออกอากาศทางยุโรป
ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท	4	ทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 19.30 น.
เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย	2	ทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 20.00 น.
อนุสรณ์สยาม	1	ทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 20.30 น.
จากฟ้าสู่ดิน	4	ทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 21.15 น.
หยาดน้ำพระทัย	3	ทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 21.19 น.
โลกคนตรี	55	ทุกวันเสาร์ เวลา 16.00 น.
ศิลปมวยไทยนายขนมต้ม	90	ทุกวันอาทิตย์ เวลา 21.30 น.

ในการนำรายการต่าง ๆ ที่ผลิตในประเทศไทย และที่อยู่ในความรับผิดชอบของ ททบ. ไปเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ในทวีปยุโรป มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้คนไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศได้มีโอกาสรับชมรายการดี ๆ หลากหลายประเภทที่ผลิตขึ้นในประเทศไทย นอกจากนี้ยังสามารถรับทราบข่าวสารความเคลื่อนไหวภายในประเทศจากการชมรายการสรุปข่าวสำคัญประจำสัปดาห์ ที่ได้นำไปเผยแพร่อีกด้วย

และการที่รายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ได้รับการคัดเลือกให้ไปเผยแพร่ในทวีปยุโรปนั้น ก็จะเป็นโอกาสที่ดีเพื่อให้คนไทยที่อาศัยอยู่ในทวีปยุโรปได้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติมากขึ้น จะได้ไม่หันไปรับวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตกมากเกินไป จนทำให้เกิดการละเลยและไม่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย ทั้ง ๆ ที่เป็นคนไทยโดยแท้

การนำรายการไปเผยแพร่บนรถปรับอากาศไมโครบัส

สืบเนื่องมาจาก บริษัท เบลซ มีเดีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด ซึ่งได้รับมอบหมายจากบริษัทบางกอกไมโครบัส จำกัด ให้เป็นผู้บริหารสัมปทานเกี่ยวกับรายการไมโครบัส ทีวี ได้มีหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการนำรายการต่าง ๆ ที่ออกอากาศทาง ททบ.ไปเผยแพร่บนรถปรับอากาศไมโครบัส โดยมีความมุ่งหมายให้ผู้โดยสารที่

ใช้บริการรถปรับอากาศไมโครบัส ได้รับข่าวสารและรายการที่น่าสนใจ และทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งประมาณว่าจะมีประชาชนรับชมไม่น้อยกว่า 285,000 คนต่อวัน

จากการประสานงานและตกลงร่วมกันระหว่าง ททบ. กับบริษัทเบลซ มีเดีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด ททบ. ได้จัดรายการให้ออกไปเผยแพร่บนรถปรับอากาศไมโครบัส 6 รายการดังต่อไปนี้

1. รายการ เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย
2. รายการ ชีวิตงาม
3. CNN World Report
4. สก๊อปกีฬา
5. โลกเกษตร
6. ช่อง 5 อาสาคลายทุกข์

ซึ่งทั้ง 6 รายการนี้ ทางบริษัท เบลซ มีเดีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด จะมารับเทปจากสถานีสัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยทางบริษัทจะนำไปตัดต่อเรียบเรียงและสำเนาแจกจ่ายเพื่อฉายบนรถไมโครบัส ซึ่งมีทั้งหมดประมาณ 900 คัน โดยจะแพร่ภาพวันละ 3 ช่วง ต่อวัน ช่วงแรกเป็นเวลา 3 นาที ช่วงที่สองเป็นเวลา 6 นาที และช่วงที่สามเป็นเวลา 3 นาที ความยาวของรายการทั้งหมด รวม 12 นาที ต่อวัน ในแต่ละวันเนื้อหาสาระที่ทำการเผยแพร่จะไม่ซ้ำกัน ซึ่งการเผยแพร่รายการบนไมโครบัสได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 15 ต.ค. 39 เป็นต้นมา

เมื่อพิจารณาความต่อเนื่องในการนำเสนอรายการ(ทุกวัน) และความถี่ในการนำเสนอ(3 ช่วง ต่อวัน) ซึ่งนับว่าเป็นปริมาณมากพอสมควรนั้น ถือได้ว่าการนำรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ไปเผยแพร่บนรถไมโครบัส น่าจะมีผลอย่างมากต่อการเรียนรู้และสามารถทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ในความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรมไทยได้มากขึ้น

- การนำรายการไปเผยแพร่ยังหน่วยงานหรือสถาบันทางสังคมอื่น ๆ

นอกเหนือจากการนำรายการ “เรารักศิลปวัฒนธรรมไทย” ไปเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ในเขตทวีปยุโรปและบนรถไมโครบัสแล้ว ทีมงานผลิตได้มีการนำรายการไปเผยแพร่ยังสถาบันสังคมอื่น ๆ เช่น สถาบันการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทั้ง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และในระดับมหาวิทยาลัย รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีความประสงค์ขอสำเนาเทพราขการ เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนของนักเรียน นักศึกษา หรือเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยให้เป็นที่แพร่หลายในหมู่ประชาชน

“มีอยู่ครั้งหนึ่งที่รายการได้นำเสนอรายละเอียดของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีใครสักคนที่จะรู้ว่าแถบและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ใช้กันอยู่มีความหมายว่าอย่างไร มีความเป็นมาอย่างไร ทำความดีความชอบขนาดไหนถึงจะได้รับ ทีมงานเราก็ได้ศึกษาค้นคว้าจากสำนักพระราชวัง ซื้อมั้งหนังสือและเข้าไปหาข้อมูล จนเราทำสารคดีตรงนี้ออกมาทั้งหมดถึง 30 ตอน เมื่อเราทำออกไปแล้วปรากฏว่า ท่านนายกบริหาร ศิลปอาชา ให้เลขาธิการ กรม มีหนังสือมาขอสำเนาเทพตอนเหล่านี้ เพื่อประชาสัมพันธ์เวลามีแขกบ้านแขกเมืองหรือประชาชนทั่วไปมาเยี่ยมชมทำเนียบ ก็เป็นความภาคภูมิใจของทีมงานอย่างยิ่งและ ในช่วงหลังรัฐศึกษามีทั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาขอสำเนาเทพตอนอื่น ๆ ด้วย เราก็ DUB ให้ฟรี เพราะถือเป็นการเผยแพร่ความเป็นไทย”

(คุณจรินทร์ ฉายสกุล. หัวหน้าศูนย์ผลิตรายการ.สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย